

BOOKA.

Knjiga **002**

Edicija **Zapadno od sunca**

FREDERIK BEGBEDE
FRANCUSKI ROMAN

Naslov originala
FRÉDÉRIC BEIGBEDER
UN ROMAN FRANÇAIS

© Frédéric Beigbeder, 2009

ZA IZDAVAČE

Ivan Bevc

Nika Strugar-Bevc

© za srpsko izdanje

BOOKA

11000 Beograd, Slanački put 128

office@booka.in

www.booka.in

PREVOD S FRANCUSKOG

Ivana Misirlić-Bigard

LEKTURA I KOREKTURA

Aleksandra Vićentijević

DIZAJN KORICA I PRELOM

Ivan Benussi

AUTOR LOGOTIPA

Aleksandar Mačašev

ŠTAMPA

Elvod print

TIRAŽ

1500

Beograd, jul 2010.

Prvo izdanje

Sva prava zadržana.

Nijedan deo ove knjige ne može se koristiti
nići reprodukovati u bilo kom obliku bez pismene
saglasnosti izdavača.

ROMAN

FRANCUSKI ROMAN

FREDERIK BEGBEDE

Član Pirinejske Akademije umetnosti

S FRANCUSKOG PREVELA

Ivana Misirić-Bigard

BOOKA.

„Kao proleće deca rastu,
Leto prohuji za tren u času
Zima ih uzme i oni u stasu
Više nisu ono što bejahu.“

Pjer de Ronsar, *Oda Antoanu de Šastenjeu*, 1550.

Za moju porodicu i
Prisilu Lafokard
koja je deo nje.

PROLOG

Stariji sam od mog pradede. Tokom druge bitke za Šampanju, kapetan Tibo de Šastenje imao je trideset sedam godina kada je poginuo 25. septembra 1915. godine u 09.15 časova, između doline Suipe i ogranka Argonske šume. Proganjao sam majku učestalim pitanjima ne bih li saznao nešto više o tome; porodični heroj je nepoznati vojnik. Sahranjen je u dvorcu Bori-Peti u Dordonji (kod mog ujaka), ali sam video njegovu sliku u dvorcu Voguber (kod drugog ujaka): visoki mršavi mladić u plavoj uniformi plave čekinjave kose. U poslednjem pismu koje je uputio mojoj prabaki, Tibo kaže da ne poseduje klješta kojima bi mogao da preseče bodljikavu žicu i tako prokrči sebi put do neprijateljskih pozicija. Opisuje beličast i ravan pejzaž, neprekidnu kišu koja pretvara teren u blatnjavu močvaru i potvrđuje da je dobio naređenje za napad sutradan ujutru. Zna da će umreti. Njegovo pismo je kao *snuff movie* – horor film snimljen bez filmskih trikova i obmana. U zoru je obavio svoju dužnost intonirajući *Žirondinsku pesmu*: „Umreti za domovinu, sudbina je najlepša, najpoželjnija!“ 161. pešadijski puk bacio se na zid od metaka, mog pradedu i njegove ljude raskomadali su nemački mitraljezi, ugušili su se u hloru, što se moglo i predvideti. Tako se može reći da su Tibo ubili njegovi pretpostavljeni. Bio je visok, lep i mlad, a Francuska mu je naredila da umre za nju. U svetlu tumačenja koje bi njegovoj sudbini dalo na aktuelnosti, moglo bi se reći da mu je Francuska naredila da izvrši samoubistvo. Kao japanski kamikaza ili palestinski terorista, ovaj otac četvoro dece žrtvovao se zarad višeg cilja. Ovaj potomak krstaša bio je osuđen da imitira sudbinu Isusa Hrista – dao je život za druge.

Ja sam potomak hrabrog junaka razapetog na bodljikavoj žici Šampanje.

1

Odsečena krila

U trenutku kada sam saznao da je moj brat postao nosilac Legije časti, nalazio sam se u pritvoru. Policajci mi nisu odmah stavili lisice na leđa, to su učinili dosta kasnije, dok su me vodili u istražnu bolnicu, a zatim predali u istražni zatvor na ostrvu De la Site, sutradan uveče. Predsednik Republike uputio je šarmantno pismo mom starijem bratu, čestitajući mu na njegovom doprinosu dinamici francuske ekonomije: „Vi ste primer kapitalizma kakav mi želimo: kapitalizma preduzetnika a ne kapitalizma špekulanata.“ Godine 2008, 28. januara, u komesarijatu VIII arondismana u Parizu, službenici u plavim uniformama, sa revolverom i pendrekom za pojasom, svukli su me do gole kože da bi me pretresli, oduzeli telefon, ručni sat, kreditnu karticu, novac, ključeve, pasoš, vozačku dozvolu, kaiš i šal, uzeli mi uzorak pljuvačke i digitalni otisak prsta, zadigli mi muda da vide da možda ne krijem nešto u guzici, slikali me спреда, iz profila i poluprofila dok držim u rukama tablu sa ličnim podacima, i ponovo odveli u kavez od dva kvadrata sa zidovima prekrivenim grafitima, sasušenom krvlju i slinama. Tada nisam znao da ću nekoliko dana kasnije prisustvovati dodeli ordena Legije časti mom bratu u svečanoj sali Jelisejske palate, koja nije ovako uska, i da ću kroz prozorska okna gledati kako vetar po parku raznosi hrastovo lišće koje mi maše i poziva na igru po predsedničkoj bašti. I dok sam tako ležao na betonskoj klupi, nešto oko četiri sata ujutru te kobne noći, činilo mi se da je situacija vrlo jednostavna: Bog je verovao u mog brata, a na mene je zaboravio. Kako je moguće da dva bića, koja su u detinjstvu bila veoma bliska, mogu imati tako oprečne sudbine? Uhapšen sam zbog konzumiranja narkotika sa prijateljem na ulici. U susednoj ćeliji, neki džeparoš udario je pesnicom o staklo bez ikakvog smisla, ali dovoljno ritmično da ometa san svih zatvorenika. Zaspati na ovakvom mestu svakako je utopijska zamisao, jer čak i kada zatvorenici konačno umuknu, policajci počnu da se na sav glas dozivaju po hodnicima, kao da su uhapšeni gluvi. U vazduhu je lebdeo miris znoja, povraćanja i jela od govedine i ku-

vane šargarepe, podgrejanog u mikrotalasnoj pećnici. Kad nemaš sat na ruci i kad nikome ne pada na pamet da ugasi belu neonku koja treperi na plafonu, vreme prolazi veoma sporo. Pod mojim nogama leži šizofrenik utonuo u etilensku komu, uzdiše, hrče i prdi na štrokavom podu. Iako je bilo hladno, ja sam se gušio od vrućine. Pokušavao sam da ne mislim ni na šta, ali je to bilo nemoguće: kad te uguraju u tako mali prostor, ne prestaješ da mozgaš; uporno pokušavaš da odagnaš paniku; neki na kolenima mole da ih puste napolje, neki se strahovito nerviraju, pokušavaju da oduzmu sebi život, ili pak priznaju zločine koje nisu počinili. Ja bih dao sve za jednu knjigu ili pilulu za spavanje. A pošto nisam imao ni jedno ni drugo, počeo sam da pišem ovo u glavi, bez olovke i zatvorenih očiju. Želeo bih da vam ova knjiga pomogne da pobegnute kao što je te noći pomogla i meni.

2

Sva milost je iščezla

Ne sećam se svog detinjstva. Kad to kažem, niko mi ne veruje. Svi se sećaju svoje prošlosti. Šta vredi živeti ako se ne sećamo svog života? U meni nema ničeg mog, jedna velika crna rupa (u astrofizičkom smislu: „Objekat čije je gravitaciono polje toliko masivno da nijedan oblik materije ili gravitacije ne može da se otisne od nje“) stoji preda mnom i prekriva period od nula do petnaest godina. Dugo sam verovao da sam normalan, da i drugi pate od iste amnezije. Ali kada bih ih pitao: „Da li se sećaš svog detinjstva?“ pričali bi mi svakakve priče. Sramota me je što mi je biografija ispisana nevidljivim mastilom. Zašto moje detinjstvo nije nezaboravno? Osećam se isključenim iz sveta, jer svet ima arheologiju, a ja je nemam. Izbrisao sam svoje tragove kao kakav kriminalac u begu. Kad pomenem ovaj nedostatak, moji roditelji kolutaju očima, porodica se buni, prijatelji iz detinjstva se vređaju, bivše verenice padaju u iskušenje da pokažu fotografije.

„Nisi ti izgubio pamćenje, Frederik. Mi tebe, prosto, ne zanimamo!“

Amnestičari su uvredljivi, njihove porodice smatraju ih negacionistima, kao da je zaborav samo stvar volje. Ne lažem iz propusta, ja kopam po svom životu kao po praznom koferu i nikada ništa ne nađem, prazan sam kao pustinja. Ponekad čujem šaputanje za leđima: „Nikako da ga prokljuvim.“ Klimam glavom. Kako možete da locirate nekoga ko ne zna odakle dolazi? Kao što kaže Žid u *Kovačima lažnog novca*, ja sam „sagrađen na stubovima, nemam ni temelja ni sute-rena.“ Tlo mi izmiče pod nogama, levitiram na vazdušnom jastuku, ja sam flaša koja plavi morem, Kalderov mobil¹. A da bih bio dopadljiv, odbacio sam kičmu, hteo bih da se utopim u okolinu, kao Zelig, čovek-kameleon². Zaboraviti svoju ličnost, izgubiti sećanje da bi bio voljen – postati, zarad zavođenja, onaj kome drugi kreiraju ličnost. Ovaj poremećaj ličnosti jezik psihijatrije opisuje kao „gubitak usredsređene svesti“. Ja sam prazna forma, život bez osnova. Pričali su mi da sam kao dete, dok smo stanovali ulici Mesje-le-Prens, držao u svojoj sobi poster filma *Moje ime je Niko*. Nema sumnje da sam se identifikovao sa glavnim junakom.

Uvek sam pisao samo priče ljudi bez prošlosti: junaci mojih romana proizvodi su sadašnje epohe, izgubljeni u sadašnjem trenutku koji nema korena – oni su providni stanovnici sveta u kome su emocije efemerne kao leptiri, i u kome zaborav štiti od patnje. Sasvim je moguće, ja sam živi dokaz da čuvamo u sebi samo mrvice sećanja na detinjstvo, koje mogu biti netačne, ili oformljene *a posteriori*. Naše društvo ohrabruje takvu amneziju: bliski futur je gramatička vrsta u nestajanju. Moj hendikep će uskoro biti banalan jer će moj slučaj postati rasprostranjen. Mada se mora priznati da Alchajmerova bolest nije tako česta pojava u srednjim godinama.

Često rekonstruišem svoje detinjstvo jer sam lepo vaspitan. „Ali, Frederik, zar se ne sećaš?“ Ljubazno klimam glavom: „Ah, pa naravno, skupljao sam sličice Panini, i voleo sam da slušam Rubettes, sad sam

1 Aleksandar Kalder, američki vajar i slikar, autor apstraktnih prostornih konstrukcija od metalnih elemenata, *mobila*, najpoznatiji mobil se nalazi ispred zgrade UNESKO-a u Parizu (Prim. prev.).

2 Istoimeni film Vudija Alena iz 1983. godine u kome je glavni junak Zelig, čovek-kameleon, koji se prilagođava okolini, postaje debeo u blizini debele osobe ili crnac pored crnca (Prim. prev.).

se setio.“ Žao mi je, ali moram to ovde da priznam: ništa se nikada ne vraća, ja sam sâm svoj tiranin. Pojma nemam gde sam bio između 1965. i 1980. godine, možda sam zato danas tako izgubljen. Nadam se da postoji neka tajna, neka skrivena čarolija, magična formula koju treba otkriti da bi se izašlo iz ovog intimnog lavirinta. Ako moje detinjstvo nije nekakav košmar, zašto mi onda mozak potiskuje sećanje?

3

Autoflešbekovi

Bio sam dobar dečak, koji je poslušno sledio majku u njenim lutanjima, i prepirao se sa starijim bratom. Pripadam grupi neproblematične dece. Pa ipak, ponekad me obuzme zebnja: možda se ničega ne sećam jer nema šta da se zapamti. Možda je moje detinjstvo dugi niz praznih, dosadnih dana, sumornih i monotonih poput talasa na plaži. A šta ako se, u stvari, svega sećam? Šta ako počeci moje egzistencije ne sadrže nijedan značajan događaj? Zaštićeno dete, odraslo u toplom porodičnom gnezdu, privilegovano detinjstvo, bez mrve originalnosti niti bilo čega značajnog – na šta bih mogao da se požalim? Izbeći nesreću, dramu, crninu i tugu prava je sreća u ljudskom životu. Ova knjiga bila bi onda potraga za uvelim i šupljim, speleološko putovanje u dubine buržoaske normalnosti, reportaža o francuskoj banalnosti. Ušuškana detinjstva su ista, ne zaslužuju da ih se sećamo. Da li je moguće rečima opisati sve etape koje je jedan dečaćić morao da prevali u Parizu šezdesetih i sedamdesetih godina? Voleo bih da, iz ugla deteta, ispričam priču o poreskoj prijavi na zaradu mojih roditelja.

Jedino se nadam da ću, uronivši u ovaj poduhvat, uspeti da oživim sećanje pisanjem. Književnost se seća onoga što smo mi zaboravili: pisanje je kao čitanje iz sebe. Pisanje oživljava sećanje, kao da otkopavamo leš. Svaki pisac je *ghostbuster*, gonič duhova. Kod nekoliko poznatih pisaca primećeni su neobični fenomeni nenamerne reminiscencije. Pisanje ima natprirodnu snagu. Knjiga se može početi kao što

se konsultuje vrač ili marabu. Autobiografija je negde na pola puta između Sigmunda Frojda i popularnog astrologa. U eseju iz 1969. godine *Čemu književnost* Rolan Bart tvrdi da „pisanje (...) obavlja posao čije je poreklo nedokučivo“. Može li taj posao da bude naprasni povratak zaboravljene prošlosti? Prust i njegova madlena, sonata, dva rastavljena pločnika u dvorištu Germantovih koji ga vinu u „tihe visine sećanja“? Bah, molim vas, ne udarajte mi presiju. Radije bih izabrao podjednako slavan primer, mada malo savremeniji. Godine 1975. Žorž Perek počinje *W ili sećanja na detinjstvo* rečenicom: „Nemam uspomene iz detinjstva.“ A knjiga obiluje uspomenama. Dešava se nešto tajnovito kada zatvorimo oči i pokušamo da prizovemo prošlost: sećanje je kao šoljica sakea koja se može naći u pojedinim kineskim restoranima – na njenom dnu postepeno se prikazuje gola žena i nestaje čim se šoljica isprazni. Vidim je, posmatram je, ali čim joj se približim, ona mi pobegne, ispari. Takvo je moje izgubljeno detinjstvo. Molim boga da se desi neko čudo i da se moja prošlost lagano razvije u ovoj knjizi, kao polaroid traka. Ako smem sebe da citiram – a pokušaj da se izbegne nombrilizam u autobiografskom tekstu ravan je dodavanju budalaštine na pretencioznost – ovaj neobični fenomen već se dogodio. Kada sam pisao *Windows on the World* 2002. godine, jedna scena izronila je niotkuda: hladnog zimskog jutra 1978. godine izlazim iz stana moje majke i krećem u gimnaziju sa vojničkim rancem na leđima, zaobilazeći u hodu betonske trake koje razdvajaju kamene ploče na trotoaru. Iz usta mi kulja para, umirem od dosade i obuzdavam se da se ne bacim pod autobus broj 84. Poglavlje se završava ovim rečima: „Nikada nisam izašao iz tog jutra.“ Sledeće godine, poslednja stranica *Romantičnog egoiste* evocira miris kože od koga mi se povraćalo kada sam bio mali, a koji je bio snažno prisutan u engleskim automobilima mog oca. Četiri godine kasnije, dok sam pisao *U pomoć, molim za oprostaj*, sa zadovoljstvom sam se prisetio jedne subotnje večeri u očevom duplexu, gde su moje papuče i crvenilo u licu zaveli nekoliko nordijskih manekenki koje su slušale dupli narandžasti album Stivija Vondera. Ova sećanja dodelio sam fiktivnim likovima (Oskaru i

Oktavu), ali niko mi nije verovao da su izmišljena. Pokušavao sam da govorim o svom detinjstvu, a zapravo se nikada nisam usudio.

Otkad su mi se roditelji razveli, život mi je presečen na dva dela. S jedne strane majčina mrzovolja, a sa druge očevo hedonizam. Katkad bi se raspoloženje obrnulo: što bi se majka više uspinjala, to se otac više opasavao tišinom. Raspoloženja mojih roditelja spojeni su sudovi mog detinjstva. Reč sud podseća me i na živi pesak. Mora da sam se izgradio na rastresitom zemljištu. Da bi jedan od mojih roditelja bio srećan, bilo je poželjno da onaj drugi to ne bude. Ova bitka nije bila svesna, naprotiv, nikada nije bilo nijednog vidljivog traga neprijateljstva među njima; ova klackalica bila je neumoljiva, sa sve smeškom na licu.

4

Samoglasnici, suglasnici

Godine 2008, 28. januara, večer je dobro počelo: večera zalivena najkvalitetnijim vinom, a zatim uobičajena turneja po zamračenim barovima, konzumiranje raznobojnih šotova na bazi votke sa ukusom sladića, kokosa, jagode, nane, kurasaoa, progutanih naiskap iz crnih, belih, crvenih, zelenih i plavih čaša, u bojama Remboovih samoglasnika. Pevušio sam *Where is my Mind* od Pixies dok sam se vozikao na skuteru. Bio sam prerušen u gimnazijalca sa kaubojskim čizmama od prevrnutе kože i poludugom umršenom kosom, krijući svoje godine bradom i crnim kišnim mantilom. Praktikujem ovu vrstu noćnih lutanja više od dvadeset godina; to mi je omiljeni sport, kao i svim onim matorcima koji odbijaju da ostare. Nije lako biti dete zarobljeno u telu odrasle osobe koja pati od amnezije. U *Sodomi* i *Gomori* markiz de Voguber želi da izgleda „mlado, muževno i šarmantno, ali se više nije usuđivao da se pogleda u ogledalo i ugleda tragove bora jer je žarko želeo da mu lice ostane zavodljivo“. Jasno je da problem ne datira od juče – Prust je koristio ime dvorca mog pradeda Tíboa. Blago pijanstvo počelo je da obavlja stvarnost, da smeškava moje bekstvo i čini

moje detinjarije prihvatljivima. Od pre mesec dana, novi republički zakon brani pušenje u zatvorenom prostoru diskoteka, pa se na trotoaru avenije Marso okupila grupica pušača. Ja sam nepušač, ali se solidarišem s lepim devojkama na lakovanim štiklama, koje se nagingju ka ispruženim upaljačima. Lica im se za trenutak osvetle kao na slikama Žorža de la Tura. Jednom rukom držao sam čašu, drugom sam grlio bratska ramena. Celivao sam ruku jedne kelnerice koja čeka da dobije ulogu u nekom dugometražnom filmu, vukao za kosu glavnog urednika časopisa koji je ostao bez publike. Generacija besanih skupila se jednog ponedeljka uveče u borbi protiv hladnoće, usamljenosti, krize koja se pomaljala na horizontu, ko bi ga znao zašto još; izgovora za napijanje uvek ima na pretek. Tu je bio i jedan glumac koji glumi samo u autorskim filmovima, nekoliko žena koje su ostale bez posla, crnih i belih izbacivača, pevač koji odavno više nije u modi, i jedan pisac kome sam ja objavio prvi roman. Kad je ovaj poslednji izvukao kesicu belog da bi sipao prah na haubu crnog krajslera koji je blještao usred drvoreda paralelnog sa trotoarom, niko se nije pobunio. Zabavljalo nas je da izazivamo zakon; živeli smo u doba prohibicije, i bilo je vreme da se oglušimo, kao što su to činili Bodler i Teofil Gotje, Elis i Mekinerni ili Blondin, koga je Nimijer, prerušen u vozača limuzine, iščupao iz stanice policije. Pedantno sam mrvio bele grudvice karticom od zlatne plastike dok se moj kolega pisac žalio na ljubavnicu ljubomorniju od njegove žene, što je, po njegovom mišljenju (a ja sam, naravno, klimao glavom), bio odraz neoprostivo lošeg ukusa. Rotaciono svetlo nateralo me je da naprasno podignem glavu. Dvobojni automobil zaustavio se ispred nas. Neobična plava slova bila su ispisana na belim vratima, uokvirena crvenim pravougaonikom. Slovo P. Suglasnik. Slovo O. Samoglasnik. Slovo L. Suglasnik. Slovo I. Samoglasnik. Pomislio sam na televizijsku igru *Brojke i slova*. Slovo C. Uh, majku mu. Slovo I, slovo J, slovo A. Ova razbacana slova sigurno su krila nekakav smisao. Neko je pokušavao da nas upozori, ali na šta? Sirena je počela da zavija, plavo svetlo vrtelo se kao na disko podijumu. Dali smo se u beg kao zečevi. Zečevi u strukiranim jaknama. Zečevi u čizmicama

glatkih đonova. Zečevi koji nisu znali da je 28. januara 2008. godine otvorena sezona lova u VIII arondismanu. Jedan od zečeva je čak zaboravio svoju kreditnu karticu s ugraviranim imenom na haubi kola, a drugom nije palo na pamet da baci nedozvoljene paketiće koje je krio u džepovima. Toga dana okončala se moja večita mladost.

5

Komadići hapšenja

Tebe sam tražio sve ovo vreme
 u drndavim podrumima i podijumima
 na kojima nikada nisam plesao,
 u šumi ljudi,
 pod mostovima svetlosti i u čaršavima kože,
 na vrhovima lakiranih prstiju koji štrče iz usijanih kreveta,
 u dnu pogleda bez ikakvih obećanja,
 u zadnjim dvorištima rasklimatanih zgrada,
 preko usamljenih plesačica i pijanih barmena,
 između zelenih kontejnera i srebrnih kabrioleta,
 tražio sam te među slomljenim zvezdama
 i ljubičastim parfemima,
 u smrznutim rukama i slatkim poljupcima,
 u dnu klimavih stepenica,
 na vrhu svetlucavih liftova,
 u bledim srećama i ulovljenim prilikama,
 čvrstim rukovanjima,
 toliko sam te tražio da sam na kraju morao da prestanem,
 pod crnim svodom,
 na belim lađama,
 u baršunastim usecima i zgaslim hotelima,
 u lila jutrima i nebesima boje slonovače,
 među močvarnim zorama,
 moje detinjstvo iščezlo.

Policijci su hteli da provere moj identitet, pa se nisam bunio, i meni je to bilo potrebno. „Ko mi može reći ko sam?“ pita kralj Lir u Šekspirovoj dramii.

Oka nisam sklopio cele noći. Ne znam da li je svanulo, moje nebo je beli neon koji pucketa. Stešnjen sam u svetlosnoj kutiji. Lišen prostora i vremena, obitavam u kontejneru večnosti.

Ćelija pritvora je mesto koje u Francuskoj sadrži najveću koncentraciju bola na najmanjoj mogućoj površini kvadratnih metara.

Ne mogu nikako da zadržim svoju mladost.

Moram da kopam duboko u sebi, kao što zatvorenik Majkl Skofild kopa tunel da bi pobeo iz svoje ćelije u seriji *Bekstvo iz zatvora*. Moram da obnovim sećanje kako bih mogao da pobeegnem.

Ali kako da pobeegnem u sećanje ako sećanja nema?

Moje detinjstvo nije ni izgubljeni raj, ni trauma koju sam nasledio od predaka. Više ga zamišljam kao dugi period poslušnosti. Ljudi često idealizuju ranu fazu života, ali dete je prvenstveno paket koji hranimo, nosamo i stavljamo na spavanje. U zamenu za smeštaj i hranu, paket se donekle prilagođava internim pravilima kuće.

Ljudi koji gaje nostalgiju prema detinjstvu zapravo žale za periodom u kome su drugi brinuli o njima.

Pa, prema tome, policijska stanica dođe mu nešto kao jaslice: skidaju vas, daju vam da jedete, nadziru vas, sprečavaju da izađete napolje. Stoga i nije tako nelogično što me je moja prva noć u zatvoru odvela tako daleko.

Više nema odraslih, već samo dece različitog uzrasta. Zato ću, pišući knjigu o mom detinjstvu, govoriti o sebi u sadašnjem vremenu. Petar Pan pati od amnezije.

Zanimljivo je da kažemo da se neko, kad odlazi, „spasava“³. Zar ne možemo da se spasimo time što ćemo ostati?

U ustima mi je ukus slanog, kao onda kad sam gutao vodu na plaži Senic.

3 Igra reči: „spasti se“ u ovom kontekstu mogla bi se prevesti kao „paliti, zbrisati“ (Prim. prev.).

Getari, 1972.

Od čitavog mog detinjstva ostala mi je samo jedna slika: plaža Senic u Getariju, na horizontu se nazire Španija kao plavo priviđenje okupano svetlošću; to mora da je bilo 1972. godine, pre nego što je sagrađen sistem za prečišćavanje vode iz koga se širi smrad, i pre nego što su restoran i parking zakrčili prilaz moru. Pred očima mi je slika mršavog dečaćića i vitkog starca kako stoje jedan uz drugog na plaži. Deda je mnogo živahniji, više je pocrneo i sportskiji je tip od svog bolešljivog i bledog unuka. Čovek sede kose baca oblutke u more, a oni odskaču po površini. Dečak nosi narandžaste kupaće gaće sa našivenim daždvenjakom; curi mu krv iz nosa, parče vate viri mu iz desne nozdrve. Grof Pjer de Šastenje de la Rošpoze liči na glumca Žan-Pjera Omona. Viče:

„Znaš li, Frederiče, da sam ovde video kitove, plave delfine, čak i kitove ubice?“

„Šta je to kit ubica?“

„To je crni kit, mesojed, sa zubima oštrim kao sečivo brijača.“

„Ali...“

„Ne brini, čudovište ne može da se približi obali, previše je debelo. Ovde, na stenama, si siguran.“

Ophrvan sumnjom, odlučujem da toga dana ne umočim više ni prst u vodu. Deda me je učio da lovim rakove kesastom mrežom, i znam zašto nam moj stariji brat tada nije pravio društvo. Jednom je neki slavni lekar rekao mojoj majci da možda imam leukemiju. Poslat sam na kuru lečenja, hah, bio sam na „rehabilitaciji“ već sa sedam godina! Trebalo je da se oporavim na moru, da udišem vazduh pun joda kroz ugruške zgrušane krvi. U Patrakeneji, što na baskijskom znači „Patrikova kuća“, dakle, u kući moga dede, držao sam u dnu kreveta zeleni termofor koji je bućkao kada bih ga protresao, i na koji nikako nisam mogao da zaboravim jer mi je stalno pekao stopala.

Mozak deformiše detinjstvo da bi ga ulepšao ili ocrnio, načinio zanimljivijim nego što je bilo. Getari je 1972. godine bio kao trag

pronađenog DNK-a; pa kao što mi je ova specijalistkinja istražne policije iz komesarijata VIII arondismana, u beloj laborantskoj bluzi, zagrebala po obrazima kako bi uzela uzorak pljuvačke, tako bih ja morao da izgradim celovitu sliku na osnovu dlake koju sam pronašao na plaži. Na nesreću, ja nisam takav ekspert: pred zatvorenim očima, u štrokavoj ćeliji, sećam se samo stena koje su mi sekle stopala, romora Atlantika koji grmi u daljini i upozorava nas da nailazi plima, peska koji se lepi za prste na nogama, i mog ponosa što me je deda zadužio da nosim kofu sa račićima koji se praćakaju u morskoj vodi. Starije žene na plaži navlače svoje cvetne kape za kupanje. Kad nastupi oseka, morski plodovi ostaju zarobljeni u bazenčićima vode koji se naprave među stenama. „Vidiš, Frederiče, moraš da zagrebeš po ždrelu. Hajde, pokušaj sad ti.“ Pružajući mi mrežicu, moj deda sede kose, obuven u roze espadrile kupljene kod Garsije, naučio me je reč „ždrelo“; zagrlivši oštre ivice stena, hvatao je pod vodom životinjice koje su uzmičući upadale u mrežu. Pokušao sam i ja, ali sam ulovio samo nekoliko tromih rakova samaca. Svejedno, bio sam u društvu Dobrog Dedita i osećao sam se herojski. Pri povratku sa Senica, brao je kupine koje su rasle na putu. Za dečaćića poput mene, odraslog u gradu, koji je stezao dedu za ruku, bilo je veliko otkriće da priroda funkcioniše kao džinovski restoran sa samoposluživanjem: okean i drveće obilovali su poklonima, bilo je dovoljno da se sagneš i uzmeš. Do tada sam video hranu kako izranja samo iz frižidera ili kolica u prodavnici. Imao sam utisak da sam u rajskom vrtu čije su aleje pune voća.

„Jednoga dana ići ćemo u šumu Voguber da skupljamo pečurke ispod opalog lišća.“

Nismo otišli.

Nebo je bilo neobično plavo, u Getariju je sijalo sunce, a kuće su se belele kao u reklami za belu oluju ajaksa obogaćenog amonijakom. Ali možda je nebo bilo oblačno, možda sam samo pokušavao da ulepšam stvari, možda sam samo želeo da sunce zasija nad mojim jedinim sećanjem iz detinjstva.

Prirodni pakao

Kad se policija bacila na nas u aveniji Marso, bilo nas je dvanaestak, pušili smo okupljeni pored automobila sa lakovanom crnom haubom izbrazdanom belim paralelnim linijama. Više smo ličili na *Varalice* Marsela Karnea nego na džanki Kids Larija Klarka. Kad je zauzrlala sirena raštrkali smo se na sve strane. Službenici su uhvatili samo dva delinkventa, grebući po ždreleu kao i moj deda, u ovom slučaju, ždreleu metro stanice Alma-Marso jer je metalna rešetka u ove kasne sate bila spuštena. Kada su uhapsili mog prijatelja, koga ćemo zvati Pesnik, on se pobunio: „Ali život je košmar!“ Do kraja života smejaću se začuđenom izrazu lica Policajca na ove Pesnikove reči. Dva čuvara javnog reda i mira iznela su nas odatle i odnela do sumnjive haube; sećam se da mi se dopala ta noćna levitacija. Dijalog između Pesnika i Javnog reda nije obećavao:

Policajac: „Ma, šta vam bi da to radite na kolima?“

Pesnik: „Život je KOŠMAR!“

Ja: „Ja sam potomak čoveka razapetog na bodljikavoj žici u Šampanji!“

Policajac: „Hajde, utovarite sve to u SPIP 8.“

Ja: „Šta je SPIP 8?“

Drugi Policajac: „Služba za prijem, istragu i pravno isledništvo VIII arondismana.“

Pesnik: „Kako čovek stari u životu, roman kojim se kao mladić zanosio, čudesna legenda koja ga je kao dete zavodila, bleedi i tamni...“

Ja (odvažno i bojažljivo istovremeno): „Nije to on napisao. Jeste li čitali *Veštačke rajeve*, kapetane? Znete li da nam veštački rajevi pomažu da pobegnemo iz prirodnih?“

Policajac (u voki-toki): „Šefe, na flagrantnom smo!“

Drugi Policajac: „Jeste poludeli, zašto to radite na javnom mestu? Sakrijte se u klozet, kao i svi! Ovo je provokacija!“

Ja (brišući šalom prah sa haube kola): „Mi nismo kao svi, komandante! Mi smo PIIISCIII! Okej?!“

Policajac (šćepavši me besno za ruku): „Šefe, uhapšena individua pokušala je da ukloni dokazni materijal!“

Ja: „Ehej, lakše malo, gospodine policajče, ne morate da mi slo-
mite ruku. Više mi se sviđa da me nosite.“

Pesnik (mašući glavom, što je trebalo da pokaže ljudsko dostojanstvo i gordost neshvaćenog umetnika): „Sloboda je nemoguća...“

Policajac: „Ovaj baš ne ume da začepi, a?“

Pesnik (rešen da ih ubedi, izgovara reči slog po slog, s podignutim prstom, kao klošar koji priča sam sa sobom u metrou): „Vlasti su potrebni umetnici da bi rekli istinu.“

Policajac: „Je l' se mi to igramo glupaka?“

Pesnik: „Ne, vi biste nas tu pobedili.“

Šef: „Al' se nekom bliži pritvor... Ajde, hapsite to i idemo!“

Ja: „Ali... Moj brat je nosilac Legije časti!“

Odlevitirali smo u dvobojna kola sa sirenom.

Ne znam zašto, ali odmah sam se setio filma *Žandar iz Sen-Tropea* (1964), kada Luj de Fines i Mišel Galabru trče po plaži za bandom nudista da bi ih ofarbali u plavo. Svakog leta gledali smo taj film, na porodičnom okupljanju u Getariju, u dnevnoj sobi koja je mirisala na kamin, vosak za parket i Džoni Voker sa ledom. Druga referenca bio bi Pelosov strip *Neizvesnost se nadvila nad niklovana stopala*⁴ (1963), samo što nisam bio siguran ko bi trebalo da bude Ribuldeng a ko Filošar.

Već sam jednom boravio u ćorci tokom pariskog Sajma knjiga u martu 2004. Pokušao sam da priđem predsedniku Širaku i poklonim mu majicu sa likom Gao Singđijan. Počasni gost sajma bila je Kina, ali su vlasti nekako baš „zaboravile“ kineskog disidenta i dobitnika Nobelove nagrade za književnost 2000. godine, koji je pobegao u Francusku i stekao francusko državljanstvo. I tada su me mišićave ruke uhvatile ispod pazuha i podigle sa zemlje, a meni se činilo da lebdim u vazduhu. Treba reći da sam imao sreće: jedan od nosača je dobio, za mene umirujuću, poruku preko voki-tokija:

4 Les Pieds Nickelés en plein suspense (Prim. prev.).

„Nemojte da ga bijete, on je poznat.“

Toga dana blagosiljao sam svoju slavu. Pustili su me za pola sata, a sutradan je moje hapšenje osvanulo na naslovnoj strani *Monde*-a. Sat vremena pritvora u kamionetu sa rešetkama na prozorima jer sam neustrašivo branio ljudska prava, proporcionalni odnos fizičkog bola i medijske pažnje nije bio tako loš. Ovoga puta biću zatvoren malo duže zbog upadljivo manje humanih pobuda.

8

Praroditeljska korpa

Zašto Getari? Zašto me moje jedino sećanje na detinjstvo uvek vodi u to crveno i belo priviđenje baskijske zemlje gde vetar nadima čaršave zakačene na konopac za sušenje veša kao jedra nekog nepokretnog parobroda? Često pomislim da je tu *trebalo da živim*. Bio bih drugačiji; *da sam odrastao tamo, sve bi bilo drugačije*. Kada zatvorim oči, more u Getariju igra mi pod kopcima, kao da sam otvorio plave žaluzine na starinskoj kući. Gledam kroz taj prozor i uranjam u prošlost, i evo nas, vidim nas.

Sijamska mačka pobegla je kroz vrata od garaže. Moj brat Šarl, tetka Delfin, koja je naša vršnjakinja (najmlađa sestra moje majke), i ja idemo na plažu i nosimo za jelo medeni kolač namazan puterom, zavijen u aluminijumsku foliju. Pod rukom nosimo urolane peškire. Kako se približavamo železničkoj pruzi, moje srce kuca brže, plašim se da nam se ne dogodi nesreća koja je zadesila moga oca kada je bio naših godina, 1947. Nosio je kajak, koji je zaneo voz iz San Sebastijana i bacio ga na prugu, otac je sav krvav pao na šine, zadobio otvorenu ranu na kuku, lobanja mu je bila smrskana a ključna kost upala. Od tada na tom mestu jedan pano upozorava pešake: „Pažnja, kompozicija vozova!“ Srce mi lupa jer se nadam da ćemo sresti skretničareve ćerke. Izabel i Mišel Miraj imale su zlatnu kožu, zelene oči, snežnobele zube, kombinezone od džinsa koji su im dopirali do kolena. Moj deda nije voleo da se družimo sa njima, ali šta ja mogu što su socijalno

ugrožene devojke uvek najlepše, to sigurno Bog pokušava da uspostavi neki privid pravde na ovom svetu. U svakom slučaju, one su gledale samo u Šarla, koji na njih nije obraćao pažnju. Zasiјale bi svaki put kada bi ga srele: „Heј, evo ga plavi Parižanin“, a Delfin bi ih ponosno pitala: „Sećate li se mog nećaka?“ Kada smo se spuštali ka moru, on je uvek išao ispred mene. Usred cvetnih polja hortenzija, zlatni princ indigoplavih očiju, savršeni dečak u Lacoste majici i belim bermudama, sporo se spuštao ka plaži sa daskom za bodi surf od stiropora koja mu je virila ispod pazuha... Devojčice bi prestale da se osmehuju kada bi me ugledale kako trčim iza njega – prestravljenog kostura rasklimatanih udova, mršavog klovna slomljenih sekutića, stradalih u borbi kestenja u Bagateli⁵, kvrgavih kolena sa ljubičastim krastama, nosem koji se ljuštio, i poslednjim *Pif gadget*-om⁶ u ruci. Nisam im se čak ni gadio, ali su gledale u stranu kada me je Delfin predstavila: „Ovaj... Ovo je Frederik, mlađi brat.“ Crveneo sam do vrha klempavih usiju, koje su mi virile iz plave kosurine, nisam bio u stanju ni reč da progovorim, bio sam paralizovan od stida.

Čitavog svog detinjstva borio sam se protiv crvenjenja. Ako bi mi se neko obratio, lice bi mi se osulo crveno-narandžastim flekama. Neka devojka me pogledala? Jagodice bi mi dobijale boju nara. Profesor mi postavio pitanje pred čitavim razredom? Moje lice postajalo bi purpurno. Bio sam prinuđen da usavršim tehnike za prikriјanje crvenila: vezivao sam pertle na cipelama, okretao sam se kao da je naprasno nešto fascinantno stalo iza mene, dao bih se u trk, krio sam lice ispod kose, skidao džemper.

Sestre Miraj su, između dve letnje kiše, sedele na belom zidiću na rubu železničke pruge i mahale nogama na suncu, dok sam ja vezivao pertle udišući miris vlažne zemlje. Nisu nimalo obraćale pažnju na mene, te sam imao utisak da sam providan. To što sam delovao nevidljivo razbešnjavalo me je, crkavao sam od tuge, samoće

⁵ Deo Bulonjske šume (Prim. prev.).

⁶ *Pif gadget* je francuski magazin za decu, izuzetno popularan sedamdesetih i osamdesetih, koji je u svakom broju poklanjao geđzet poklon čitaocima. Osovala ga je Francuska komunistička partija 1969. godine (Prim. prev.).

i neshvaćenosti! Grickao sam nokte, užasno iskompleksiran zbog šiljaste i isturene brade, slonovskih ušiju i koštunjave mršavosti, koji su bili meta izrugivanja u školi. Život je zaista dolina suza: ni u jednom trenutku u životu nisam bio spreman da pružim toliko ljubavi kao tada, ali je skretničareve ćerke nisu želele, a moj brat nije bio kriv što je bio lepši od mene. Izabel mu je pokazivala modricu na butini: „Pogledaj, juče sam pala sa bicikla, vidiš? Pritisni prstom, jao, nemoj tako jako, boli me...” A Mišel je pokušavala da privuče Šarla tako što je zabacivala unazad svoju dugu crnu kosu i treptala, kao lutke koje otvaraju oči kad ih iz ležećeg uspravimo u sedeći položaj. O, moje lepote, kada biste samo znale koliko ga je bilo baš briga za vas! Šarl je razmišljao o partiji monopola koju će nastaviti iste večeri, o zgradama pod hipotekom u ulici De la Pe i na aveniji Foš, već sa devet godina živeo je kao danas, ceo svet mu je bio pod nogama, kosmos se podvrđavao njegovim pobedničkim željama, i u tom savršenom životu nije bilo mesta za vas. Razumem vaše divljenje (uvek želimo ono što nam je nedostupno), jer mu se divim isto koliko i vi, mom starijem bratu pobedniku; bio sam toliko ponosan što sam njegov mlađi brat da bih pošao za njim na kraj sveta, „o, brate moj, draži od svetlosti dana“, i zato se ne ljutim na vas, naprotiv, zahvalan sam vam: da ste me zavojele odmah i na prvi pogled, da li bih postao pisac?

Ovo sećanje naišlo je spontano, dovoljno je da se nađete u zatvoru pa da se priselite detinjstva. Možda je ono za šta sam verovao da je amnezija zapravo sloboda?

9

Francuski roman

Mojih četvoro baba i deda umrli su pre nego što sam počeo da se zanimam za njih. Deca misle da će oni zauvek živeti, ali roditelji njihovih roditelja nestaju, ne ostavljajući mnogo vremena da im postavimo sva pitanja. U trenutku kada i sami postanu roditelji, deca

konačno požele da saznaju odakle potiču, ali grobovi ne mogu da pruže odgovore.

Između dva svetska rata ljubav je ponovo došla u prvi plan; formirali su se parovi, a ja sam krajnji rezultat toga.

Daleke 1929. godine, sin jednog lekara iz Poa, koji je odsekao mnogo nogu u Verdunu, našao se na recitalu u Američkom konzervatorijumu u Fontenblou, gde je služio vojnu obavezu. Jedna pevačica udovica (rođena Dalton, Džoržija) po imenu Neli Harben Najt, bila je solo pevačica i pevala Šuberta, *Figarove noći*, i čuvenu Pučinijevu melodiju *O mio babbino caro* u beloj dugačkoj haljini sa čipkom – tako je makar ja zamišljam. Našao sam jednu fotografiju na kojoj je Neli tako obučena, objavljenu 23. oktobra 1898. u *New York Times*-u, na kojoj piše: „Her voice is clear, sympathetic soprano of extended range and agreeable quality“. Moja prababa, „čistog glasa širokog raspona i prijatnog tonaliteta“, putovala je u pratnji svoje ćerke Grejs, koja je opravdano zasluživala svoje ime. Bila je to visoka plavuša s očima spuštenim na dirke klavira, kao junakinja romana Henrija Džejmsa. Njen otac bio je poručnik britanske vojske u Indiji, poginuo 1921. godine od španske groznice – Morden Kartju-Jorstoun oženio se sa Neli u Bombaju nakon što je učestvovao u ratu Zulu plemena u Južnoj Africi, vojevao sa lordom Kičenerom u Sudanu, a zatim komandovao novozelandskim pukom Puna Hors u Burskom ratu pod vođstvom Vinstona Čerčila. Gedža iz Poa uspeo je da ukrsti pogled sa siročetom veselog porekla, uhvatio ju je za ruku tokom nekoliko valcera, fokstrota i raspomamljenih čarlstona. Otkrili su da imaju isti smisao za humor i strast prema umetnosti – majka mladog Bearnca, Žana Devo, bila je slikarka (poznata po portretu Mari Tule, supruge pesnika iz Getarija), zanimanje koje je u to doba bilo podjednako egzotično kao i zanimanje pevačice. Mladić sa Jugozapada naprasno je postao okoreli ljubitelj muzike i muzičkih večeri Američkog konzervatorijuma. Šarl Begbende i Grejs Kartju-Jorstoun viđali su se kada je on dobijao odsustvo; slagao je koliko ima godina: budući da je rođen 1902, sa dvadeset šest godina trebalo je da već odavno bude oženjen. Ali on je voleo poeziju,

muziku i šampanjac. Prestižna uniforma učinila je svoje (ipak je Grejs bila ćerka vojnog lica). Mlada Grejs nije se vratila u Njujork. Venčali su se u opštini XVI arondismana 28. aprila 1931. Imali su dva dečaka i dve devojčice, drugi dečak je moj otac, rođen 1938. Kada mu je otac umro, mladi Šarl nasledio je zdravstvenu ustanovu u Pou, „Pirinejski sanatorijum“. Bilo je to veliko imanje od 80 hektara (šuma, četinarska vegetacija, livade, bašte), na vrhu obronka Žuransona, na visini od 335 metara. Kao i u *Čarobnom bregu*, bogata klijentela odevena u smokinge posmatrala je odatle s jedne strane veličanstvene zalaske sunca na centralnom pirinejskom planinskom lancu, a na severu dugačku panoramu grada Poa i dolinu Gav. Teško je bilo odoleti borovim šumama i visokim hrastovima, gde su deca mogla mirno da se igraju pre nego što bi ih poslali u internat – u to doba roditelji nisu sami podizali svoju decu, što je, kako ćemo kasnije videti, slučaj i danas. Šarl Begbete je, bez trunke žaljenja, napustio svoj posao opunomoćenika notara i odveo svoju baku da udiše zdrav bearneski vazduh, odakle je mogla da grdi svoju poslužu do mile volje i izgrađuje veze sa lokalnim britanskim stanovništvom. Moj deda je proširio očevo preduzeće novcem svoje žene i njene majke. Uskoro je naša porodica posedovala desetak sanatorijuma u regiji, prekrštenih u „Bearneske ustanove za lečenje“, a moji deda i baba kupili su veličanstveno zdanje u engleskom kotidž stilu u Pou – vilu Navar u kojoj su boravili Pol-Žan Tule, Fransis Žames i Pol Valeri (porodična legenda kaže da je „Gospodin Test“ počinjao rano da piše pisma; majordom, koji se zvao Oktav, redovno je gundao jer je morao da ustane u četiri ujutru da bi mu doneo lonac kafe). Katolik i militantni rojalista, Šarl Begbete fizički je ličio na Pola Morana i marljivo je čitao *L'Action Française*⁷, što ga nije sprečilo da bude izabran za predsednika Engleskog kruga (to je bio najelegantniji klub u Pou, sastavljen isključivo od muškaraca, u kome su organizovana literarna časkanja). Pedesetih godina domaćinstvo je nasledilo jednu vilu na baskijskoj obali, Senic Aldea (na baskijskom „u okolini Senica“) u selu

7 Časopis ekstremne desnice (Prim. prev.).

Getari, koje je bilo u modi još od vremena bel epoka. Moja porodica je mnogo zaradila zahvaljujući tuberkulozi, otvoreno mogu da kažem da je otkriće streptomicina Selmana Vaksmana 1946. godine bilo prava katastrofa za moju očevinu.

U istom periodu, između dva rata (kao da su mladi tada mogli da predvide da će njihovo posleratno vreme biti i predratno), život je bio strožiji u zamkovima zelenog Perigora. Grofica koja je izgubila muža tokom Druge bitke u Šampanji, našla se u Kinsaku, u zamku Voguber, sa dve ćerke i dva sina. U to doba, katoličke ratne udovice ostajale su seksualno verne svojim pokojnim muževima. I njihova deca su, naravno, morala da se žrtvuju. Ćerke su se dobro brinule o majci, a ona ih je podsticala da tako nastave, što su one i činile čitavog života. Dva dečaka automatski su upisana u „Sen-Sir“⁸, gde je njihovo plemićko ime bilo cenjeno. Stariji je prihvatio da se oženi aristokratkinjom koju nije sam izabrao. Na nesreću, ona ga je vrlo brzo prevarila sa profesorom plivanja; mladiću je bilo slomljeno srce što je njegova poslušnost tako loše nagrađena. Zatražio je razvod, a majka ga je, u znak protivljenja, razbaštinila. Ni mlađi brat nije prošao bolje: kad je bio u garnizonu u Limožu, zaljubio se u jednu očaravajuću pučanku tamne kose i plavih očiju koja je plesala na klaviru (prva nevolja) i zatrudnela pre nego što su se venčali (druga nevolja). Trebalo je, dakle, brzo ozvaničiti sjedinjavanje: venčanje grofa Pjera de Šastenjea de la Rošpozea sa očaravajućom Nikol Marklan, zvanom Niki, odigralo se 31. avgusta 1939. u Limožu. Datum nije bio najsrećnije izabran: Nemačka je sutradan napala Poljsku. Dobri Dedita jedva da je imao vremena da učini isto sa Dobrom Bakicom. Čekao ga je čudan rat u kome se ispostavilo da je utvrđenje Mažino podjednako nepouzđano kao i metoda Ožino⁹. Pjer je pao u zatočeništvo. Kada je uspeo da pobegne, jedna časna sestra pozajmila mu je civilnu odeću i lažne papire, a on se vratio u Francusku da bi začeo moju majku. Tada je saznao

⁸ Čuvena vojna Akademija u kojoj se školuju pešadijski oficiri i oficiri nacionalne žandarmerije. Osnovana za vreme Napoleonove vladavine (Prim. prev.).

⁹ Kontraceptivna metoda koja se sastoji u izbegavanju seksualnih odnosa tokom plodnih dana (Prim. prev.).

da će i sam ostati bez nasljedstva, jer je majka grofica teško podnosila socijalno neravnopravan brak, čest razlog nepoželjnih komentara tokom nedeljne mise koju je održavao lokalni sveštenik u kapeli njenog zamka. Čudni su običaji hrišćanskih aristokrata: lišavaju nasljedstva svoje nasljednike siročiće. Loza Šastenje de la Rošpoze vuče svoje korene još iz vremena krstaških pohoda (ja sam potomak Igoa Kapeta, ali pretpostavljam da nas ima mnogo), iz njega je potekao i biskup iz Poatjea, ambasador Anrija II u Rimu. Ronsar je posvetio jednu odu jednom mom pretku, Antoanu, opatu iz Nanteja. Iako su ovi stihovi skovani daleke 1550. godine, nisu izgubili na aktuelnosti ni u ovoj kobnoj noći januara 2008:

„Kao i vreme stvari društvene
Prate svoj tok
I doba promene
Prate u rok. (...)
Kao proleće deca rastu,
Leto prohuji za tren u času
Zima ih uzme i oni u stasu
Više nisu ono što bejahu.”

Uprkos upozorenju koje je „princ pesnika“ uputio mom čukunčukundedi, moj deda je bio žrtva na oltaru Ljubavi i Strasti. Pošao je za ljubavnim izborom koji je načinio vindzorski vojvoda tri godine ranije, i koji je gospođa Sesilija Siganer-Albeniz¹⁰ imitirala šezdeset osam godina kasnije: radije se odrekao zamka nego sreće. Kad se rat završio, zajedno sa čitavom svojom porodicom, Pjer de Šastenje zaposeo je na nekoliko godina Nemačku, u području Palatinata, a zatim je istupio iz vojne službe 1949. godine da ne bi išao u Indokinu. Zatim je morao da okusi nešto što niko iz njegove loze nije učinio u poslednjih hiljadu godina: da radi. Uselio se u stan u Parizu u ulici Sfaks, gde su

¹⁰ Bivša supruga francuskog predsednika Nikole Sarkozyja (Prim. prev.).

police sa knjigama bile zakrčene izdanjima kuće Botan Mondan i erotskim delima Pjera Luisa, i poslušno sledio naređenja svog šuraka koji je vodio farmaceutsku laboratoriju. To nisu bile njegove najsrećnije godine. Kad nemate sredstava da se luksuzirate po Parizu, onda odvedete ženu na more da bi igrala bridž i rađala decu. A Nikin otac posedovao je kuću u Getariju za koju su je vezivale prijatne uspomene. Grof i Grofica odlučili su da tamo steknu kućicu tako što su plaćali doživotnu kiriju gospođi Damur, koja je bila dovoljno ljubazna da vrlo brzo umre. Tako su se plemeniti vojnik i njegovo šestoro dece uselili u Patrakeneju, tačno preko puta Senic Aldee, u letovalište američko-bearneskih buržuja-boema Begbedeovih. Ovde čitalac počinje da razumeva strateški značaj ovog mesta. U Getariju su se moje dve porodice sprijateljile, i moj otac će uskoro sresti moju majku.

10

Sa porodicom

Maštao sam da budem slobodan elektron, ali ne možemo sebi iseći korene zauvek. Sresti to dete na plaži u Getariju znači prihvatiti da potičemo od nekud, iz neke bašte, iz nekog raspevanog parka, sa neke livade odakle mirišu sveže pokošena trava i slani vetar, iz neke kuhinje u kojoj se oseća miris kompota od jabuka i bajatog hleba.

Uzasavam se porodičnih obračuna, egzibicionističkih autobiografija, psihoanaliza maskiranih u knjige i iznošenja prljavog veša u javnost. Na početku svojih *Intimnih memoara* Morijak iznosi pouku o skromnosti: „Neću govoriti o sebi da ne bih sebe osudio na priču o vama.“ Zašto nemam snage da ostanem po strani? Da li je moguće očuvati svoje dostojanstvo kada pokušavamo da saznamo ko smo i odakle dolazimo? Osećam da ću morati da dovučem silne rođake, žive ili mrtve (i već sam počeo). Ti fini ljudi nisu tražili da se nađu okupljeni u ovoj knjizi kao kakve žrtve racije. Pretpostavljam da svaki život ima onoliko verzija koliko ima naratora, svako ima svoju istinu, pa hajde onda da budemo tačni i da kažemo odmah da će ovo biti

samo moja priča. U svakom slučaju, ne dolazi u obzir da se žalim na svoju porodicu kad imam 42 godine. A i nemam više izbora: da bih stario, moram da se sećam. Kao kakav detektiv sopstvene sudbine, rekonstruišem svoju prošlost na osnovu retkih naznaka kojima raspolazem. Pokušavam da ne varam, ali vreme je dezorganizovalo moje sećanje kao kad promešamo karte pred partiju tablića. Moj život je policijska enigma u kojoj melem prošlosti ulepšava i iskrivljuje svako parče dokaznog materijala.

U principu, svaka porodica ima svoju istoriju, ali moja nije dugo trajala; moja porodica okuplja ljude koji se ne poznaju među sobom. Čemu služi porodica? Da ih razdvaja. Porodica je mesto neizgovorenih reči. Moj otac ne govori sa svojim bratom već više od dvadeset godina. Porodica moje majke više ne poznaje porodicu mog oca. U detinjstvu često viđamo svoje pleme za vreme raspusta. A onda se roditelji rastanu, pa sve ređe viđamo oca, abrakadabra, pola porodice je nestalo! Odrastamo, odmori se proređuju, majčina porodica se takođe udaljava, i na kraju je viđamo još samo na venčanjima, krštenjima i sahranama – za razvode niko ne šalje pozivnicu. Kad neko organizuje rođendansko slavlje nećaka ili božićnu večeru, izmišljamo izgovore da ne bismo prisustvovali – previše je stresno, plašimo se da nas ne prokljuve, ne posmatraju, kritikuju, vrata na mesto kome pripadamo, prepoznaju ko smo, procene tačno onakvima kakvi smo. Porodica vas podseća na ono što ste izbrisali, i prigovara vam zbog vaše nezahvalne amnezije. Porodica je niz kuluka, čopor osoba koje su vas prerano upoznale, pre nego što ste se oformili kao ličnost, a stariji vrlo dobro znaju da se taj proces još nije završio. Dugo sam mislio da mogu bez nje. Bio sam kao Ficdžeraldova barka iz poslednje rečenice *Velikog Getsbija* „u borbi protiv struje koja ju je stalno navodila ka prošlosti“. Na kraju sam proživio upravo ono što sam hteo da izbegnem. Moja dva braka utopila su se u ravnodušnosti. Volim svoju ćerku najviše na svetu, ali je viđam tek svakog drugog vikenda. Kao dete razvedenih roditelja, i sam sam se razveo, upravo zbog alergije na „porodični život“. Zašto mi ovaj izraz zvuči kao pretnja ili, bolje reći, oksimoron?

Odmah zamišljamo nekog sirotog, iznurenog čoveka koji pokušava da uglavi sedište za bebu u ovalni automobil. Razume se, ljubav nije vođio mesecima. Porodični život je niz depresivnih obroka tokom kojih svi ponavljaju iste ponižavajuće anegdote i licemerne automatizme, u kome se veze ozbiljno shvataju iako su samo lutrija na rođenju i rituali života u zajednici. Porodica je grupa ljudi koji ne uspevaju da komuniciraju, ali se glasno prekidaju tokom razgovora, međusobno bacaju jedni druge u očajanje, porede diplome svoje dece kao da su ukrasi u kući i kidišu na nasleđstvo dok se leševi još nisu ni ohladili. Ne razumem ljude koji smatraju da je porodica sklonište kad je upravo ona ta koja oživljava najdublju paniku. Za mene život počinje onda kada napustimo porodicu. Tada odlučujemo da se rodimo. Život je, za mene, podeljen na dva dela: prvi deo je ropstvo, a tokom druge polovine pokušavamo da zaboravimo prvu. Zanimati se za svoje detinjstvo bilo je nešto što su činili razmaženi ljudi i kukavice. Toliko sam snažno verovao da je moguće osloboditi se svoje prošlosti da sam zaista poverovao da sam uspeo. Sve do danas.

11

Kraj vladavine

Poslednji put video sam Pjera de Šastenjea, maestralnog lovca na račiće sede grive, 2004. godine u Institutu „Kiri“, u V arondismanu u Parizu. Moj deda je ležao na bolničkom krevetu, ćelav, mršav, neobrijan, u delirijumu pod dejstvom morfijuma. Sirena za uzbunu, koja se oglašava svake prve srede u mesecu, počeo da zavija. Pričao mi je o Drugom svetskom ratu:

„Kad bismo čuli sirenu, eksploziju bombe ili motor aviona, tumačili smo ih kao dobre vesti jer je to značilo da smo još uvek u životu.“

Oficira francuske vojske Pjera de Šastenjea parče granate ranilo je u ruku, zatim je, tokom rata, 1940, bio u zarobljeništvu nedaleko

od Amijena. Za dlaku je umakao četi krvnika, uspeo je da pobegne zahvaljujući lažnim papirima.

„Trebalo je da uđem u Pokret otpora, ali sam bio kukavica, hteo sam da se vratim kući.“

To je bio prvi put da je ovo pomenuo preda mnom. Pretpostavljam da mu se pred očima odvijao čitav film prohujalog života; šteta što treba dočekati da umreš da bi obnovio pamćenje. Nisam znao šta da mu odgovorim. Izgubio je onoliko kila koliko i kose; disao je previše glasno. Cevčice su ulazile i izlazile iz njega i pravile zastrašujuću buku.

„Razumeš, Frederik, tvoj ujak i tvoja majka već su bili rođeni. Izgubio sam oca kada sam imao dva meseca. Teško je odrasti bez oca.“

Znao je da je ta falinka nešto što nas vezuje. Izbegavao sam tu temu. I baka je bila siročić; kad malo bolje razmislim, slučajnost je zaista neverovatna: moji baka i deka sa očeve strane izgubili su oca koji je bio vojno lice. Potičem iz sveta bez očeva. Moj lovac na račiće upalih obraza je nastavio:

„Nisam želeo da moja deca dožive istu sudbinu, zato sam ispaao kukavica...“

Sin mučenika Bitke u Šampanji zamerao je sebi što i sam to nije bio. Odmahnuo sam glavom:

„Prestanite to da ponavljate. Naprotiv, Dobri moj Dedice, prišli ste Pokretu otpora, makijima iz ORE-e¹¹, u Limuzinu 1943. godine.“

„Da, ali pridružio sam im se dosta kasno, kao i Miteran. (Izgovorio je njegovo ime „mitran“¹².) Frederik, kako si mogao da podržiš komuniste? Tipovi iz Ganguana me umalo nisu ubili, znaš, bili smo konkurenti, a oni su bili veoma opasni...“

Nisam hteo da mu kažem da sam podržavao komuniste samo da bih se odupro svom socijalnom statusu, odnosno njemu samom. Nisam se usudio da kažem da je to za mene neka vrsta produžetka hrišćanskog milosrđa samo na drugi način. Razgovori među generaci-

11 Organisation de Résistance de l'Armée, Vojni pokret otpora, koji je osnovao General Frer januara 1943. godine (Prim. Prev.).

12 Postoje dva načina izgovora imena nekadašnjeg francuskog predsednika, s tim što izgovor „Mitran“ ima pežorativnu konotaciju (Prim. prev.).

jama retka su pojava, pa ih ne treba puštati da skrenu u digresije; ako izgubiš nit, može da se desi da je više nikad ne pronađeš (što se, uostalom, i dogodilo). Ono što je važno jeste da moj deda nije nikada imao prilike da upozna svog oca jer je ovaj poginuo. Moj slučaj bio je čak i gori: ja sam bio lišen oca, iako je ovaj bio u životu. Nema sumnje da i moja ćerka trpi isto neobično odsustvo; teže je razumeti tišinu živih nego mrtvih. Trebalo je da uzmem za ruku moga pretka, ali mi u porodici izbegavamo da se dodirujemo.

„Dobri Dedice, vi ste bili heroj što ste ostali sa svojom decom, ko šiša Francusku.“

Kada sam izrekao ovu rečenicu, znao sam da bi deda mogao da me ošamari, ali pošto je bio umoran, samo je uzdahnio. Zatim me je pitao da li se molim za njega, a ja sam slagao. Rekao sam da se molim. Pritisnuo je pumpicu sa morfijumom i odlebdio, čudno kako naš zdravstveni sistem drogira obolele od raka sasvim legalno, dok oni koji se rade na ulici završe u ćorci (da li su oni zaista manje bolesni?). Kada sam izašao sa klinike, noć je bila tako mrka da sam imao utisak da je neko ugasio svetlo.

Deda mi je, jednom rečju, na samrtnom krevetu rekao sledeće: „Vodi ljubav a ne rat.“ U odsutnom trenutku, nekadašnji komandant odlikovan Ratnim krstom za period 1939-1945, ideološki je prešao na stranu šezdesetosmaša. Bile su mi potrebne godine da shvatim šta je hteo da mi kaže u sudbonosnom trenutku: ti, Frederiče, nisi doživio rat koji je prethodio tvom rođenju, ali tvoji roditelji i dede i babe sećaju ga se, možda i nesvesno, i svi tvoji problemi, kao i njihovi, u direktnoj su vezi sa patnjom, strahom, osvetoljubivošću i mržnjama iz tog perioda francuske istorije. Tvoj pradeda bio je heroj rata iz 1914-1918, tvoj deda je prekaljeni borac iz sledećeg rata, šta ti misliš, da sve to nasilje nije ostavilo nikakvog traga na potonjim generacijama? Zahvaljujući našoj žrtvi ti si mogao da rasteš u miru, drago moje unuče. Ne zaboravi ono kroz šta smo mi prošli, ne gaji iluzije o svojoj zemlji. Ne zaboravi odakle potičeš. Ne zaboravi me.

Sahranili smo ga nedelju dana kasnije na groblju pored mora, ispred crkve u Getariju, među nakrivljenim krstovima, pod kamenom ispod koga ga je baka već čekala, sa pogledom na okean iza brežuljaka; tamo gde se zelene dolinice spajaju sa plavetnilom mora. Tokom ceremonije, moja rođaka Margo Krespon, mlada i osećajna glumica, pročitala je dva Tuleova katrena (pesnik opioman koji počiva na istom groblju kao i moj deda morfioman):

„Spavajte, družo, dok duša se seli
U visoki se penje znamen.
Spavajte kao soko beli
Il' zgasnuti sveće plamen.

Dok u bakarnim sutonima
Prividi lete pred nama
Spavajte pod gorkim listovima.
I moja mladost će sa vama.“

Izabrao sam ovu pesmu jer mi liči na molitvu. Po izlasku iz crkve video sam sunce kako blješti kroz grane čempresa kao zlatna šljokica u džinovskoj ruci.

12

Pre nego što su postali moji roditelji, bili su komšije

Posle rata, u Francuskoj je nastupilo Oslobođenje, „slavnih trideset godina“¹³, jednom rečju, svi su imali zadatak da zaborave, pre nego što su dobili zadatak da se svega prisete¹⁴. Getari više nije bio onako šik, naročito od kad su uvedeni plaćeni odmori: „letnji odmoraši“ preplav-

13 *Les trente glorieuses* označava period ekonomskog napretka i blagostanja koji je nastupio u Francuskoj posle Drugog svetskog rata i trajao do prve naftne krize (Prim. prev.).

14 *Devoir de mémoire* – Dužnost prisećanja, pojam koji je devedesetih promovisala Širakova vlada kako bi se priznala odgovornost za patnje i stradanje izvesnih kategorija stanovništva tokom Drugog svetskog rata. Naročito se odnosi na komemoraciju jevrejskih žrtava (Prim. prev.).

ljivali su plaže, zakrčivali puteve, zagađivali pesak masnim papirima. Moje deke i bake grmeli su sa obe strane Staze ljubavi protiv demokracije Francuske. Kada se na spratu vile porodice Begbede mladi Žan-Mišel u belom džemperu naslanjao na balkon, mogao je mirne duše da posmatra šta se to kuva u bašti susedne kuće: dve ćerke Šastenje, Kristin i Izabel, igrale su badminton, pile oranžadu ili se šminkale za odlazak na *toro de fuego* 14. jula. Proverio sam: sa balkona Senic Aldee pruža se odličan pogled na trem Patrakeneje, kao na dekolte. Jedva čekam da špijuniram nove vlasnike kada budem išao na čaj kod tetke Mari-Sol, koja još uvek živi u vili Begbedea (kuća Šastenjeovih prodana je prošle godine). Ova geografska konfiguracija nije bez značaja u priči o mom životu. Da moj otac nije posmatrao kćeri Šastenje sa vrha puta, ja ne bih bio ovde da vam o tome pripovedam. Za mene je taj balkon ofarban u plavo sveto mesto, kao onaj Šekspirov balkon u Veroni.

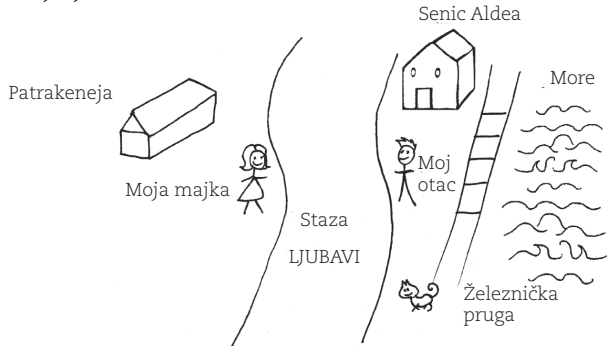
Nisu sva kupališta ista. Svaka plaža na baskijskoj obali ima nešto svoje. Velika plaža u Bijaricu je kao kanska Kroazeta, sa svojim „Palasom“ umesto ružičastog „Karltona“, i kazinom kao kakav uvenuli „Palm Bič“. Kad sednete u baštu da jedete ostrige i pijete belo vino, imate utisak da ste na daščanoj plaži Dovila, posmatrate porodice koje šetaju u bermudama i koje nikada nisu čule za balove markiza de Kuevasa. Plaža Bidar više je porodična, sa istim onim buržujima koji šetaju s džemperom prebačenim preko ramena, kao u Ars-en-Reu. Preskočite je ako ne volite dečju vrisku, Hermes peškire za plažu i pompezna imena. Nazvana „baskijsko kopile“, plaža u Getariju je divlja, proleterskija; na njoj se govori lokalnim akcentom, i tu se okupljaju mnogi bivši toksikomani na lečenju. Na njoj se oseća miris prženja i jef-tinog ulja za sunčanje; ljudi se presvlače u iznajmljenim crveno-belim šatorima. Čak su i talasi različiti od uvale do uvale: u Bijaricu su više pravi, u Bidaru opasniji, a u Getariju visoki. U Bijaricu vas talasi lupaju u leđa i bacaju na plažu, u Bidaru vas kosine u moru vuku ka otvorenom moru, a u Getariju vas valjci talasa mrve o stene. U Sen-Žanu-de-Luzu nasip je kastriao mreškanje vode, zato starci koji sede na klupama mogu da komentarišu samo let galebova i nadletanje spasilačkih

helikoptera. U Andaju su talasi ogromni, najpoznatiji je „belara“, visok 15 do 18 metara, koji najluđi surferi savlađuju jedino ako ih vuče skuter. Plaža Alsion veoma liči na bretonsku obalu, morska prskavica je kao raspršivač vode, a obluci savršeni za *foot massage*; plaža Šambr d'Amur skrovište je za romantične autonomaše i udvarače koji pate za vremenom Arnoa de Ronea; Kot de Bask je stecište vozača folksvagen minibusa, iz kojih se šire razni opojni mirisi i oko kojih se suše bikiniji; plaža Madrag je snobovska, tropeovska, kao što joj i samo ime govori¹⁵. Omiljena plaža lokalnog stanovništva je Eretgia, božanstveni prirodni cirkus na potezu između Ilbarica i Bidara. Njen glavni kvalitet: Parižani ne znaju za nju. Zašto se u mom pamćenju zadržala samo plaža u Senicu? Je li to zbog imena vile Begbedeovih u Getariju, Senic Aldee? Senic je nepristupačna plaža sa oštrim stenama i bodljikavim peskom. Senic je žestoka, neprijatna, depresivna, divlja plaža. Talasi su na njoj ogromni, teški, haotični, prljavi, bučni. Često je veoma hladno. U francuskoj Baskiji sunce je retka roba: ono se iščekuje, sveštenik se tokom nedeljne mise moli za njegov dolazak, o njemu se neprestano priča, trči se na „Sto Stepenika“ ili na „Planču“ čim se ono pojavi, a sutradan, kad ponovo krene kiša, nas je baš briga jer se budimo u pet po podne. Sunce je neuobičajena pojava u Getariju, ali vam zato nebo nikad ne dosadi. Nebo je viseći okean. S vremena na vreme nasrće na nas, ispira brežuljke i kuće morskom vodom. Moja jedina uspomena iz detinjstva vezana je za najnegostoljubiviju plažu u Francuskoj. Nije moj mozak slučajno izabrao to mesto. Spuštajući se ka Senicu, kada je imao devet godina, moj otac umalo nije nastradao od železničke kompozicije. Na putu za Senic upoznao je moju majku koja je provodila raspust u kući preko puta njegove. U tom selu su se i venčali. Senic je srž mog života. Kad razmišljam o tom mestu, rezimiram svoje postojanje, kondenzujem svoju ličnost. Kad imaš uspomenu na svoju srž, onda ne moraš da se prisećaš svega ostalog; moje sećanje je lenjo, mnemotehnička puštica iz koje potiče moje bivstvo. Kao u *Bulevaru zvezda* Dejvida

15 *Madrague* je ime imanja Brižit Bardo u Sen Tropeu (Prim. prev.).

Linča, najvećem filmu o amneziji, u kome je jedan običan plavi ključ dovoljan da rekonstruiše upropašćen život. Zamislite kako se snažno pojačava zvuk koji naglašava dramatičnost situacije, približavamo se termonuklearnom jezgru moje Pripovesti. Pogledajte crtež kako bi vam bilo jasnije.

Dve vile u Getariju (čtvrť Senic):
KARTOGRAFIJA JEDNOG SUSRETA

MAMA: veoma mlada plavuša retke kose u laganoj haljini, svetlih očiju, azurno plavih, belih zuba, stidljivo uzdržana, mala aristokratkinja s lepim manirima, živi dokaz da inteligencija i nevinost mogu da se spoje u jednom biću, nestrpljiva da pobjegne od svoje porodice zakopčane do vrata u sopstvenu otmenost, vrlo romantična, prelepog tela i duše. Spreмна za dugačak život pun poezije, ljubavi i užitaka, prepustiće se...

TATI: mršavom i bogatom mladiću, koji je pomalo u senci svog starijeg brata, marljivom momku koji je proputovao svet sa 18 godina, koncentrisanom i strastvenom, živahnih zelenih očiju, duhovitom bez trunke zlobe, adolescentu koga zanimaju filozofija i književnost, kao i njegovog oca, željnog da osvoji Ameriku svoje majke, mirmom ali ne i blaziranom, otvorenog duha, hedonisti ali bez vulgarnosti, ponosnom i nasmejanom, mladiću koji prezire snobove jer ih sve poznaje, sanja da osvoji svet i svoju majku.

Tako ih ja zamišljam, na osnovu fotografija, u slavi i veličini njihove dve mladosti.

Moj otac izlazi iz Senic Aldee u odelu od alpage, sa Plotinovim *Eneidama* pod miškom.

Moja majka izlazi iz Patrakeneje u suknji na tufnice, sa pločom Platters-a u ruci.

Put između njih zove se Staza ljubavi; takvu koincidenciju teško je izmisliti.

Pokušavam da zamislim taj susret – da se nije dogodio, ja ne bih sada sedeo u zatvorskoj ćeliji, skvrčen na kolenima. Moja majka ima 16 godina, a otac 19. „Njena mlađa sestra je imala veće grudi, ali ja sam izabrao stariju, pitaj boga zašto“, poverio mi je otac četrdeset godina kasnije u restoranu „Orijent-Ekstrem“. Nepotrebna sramežljivost: znam da je bio lud za njom, a i ona za njim. Jedno večer, dok gledaju *toro de fuego*, moj otac uhvati moju majku oko struka. Zatim se zagrlje u spaćeku moga oca i to je tako divno, svet je tako savršen, život pojednostavljen, u tim trenucima sve deluje tako očigledno, ma zašto li sam rekao „u tim trenucima“ u množini kad svi znamo da postoji samo jedan takav trenutak – i ja sam to osetio samo jednom. Oboje doživljavaju ljubav na prvi pogled, u sekundi, onako kao što se to dešava samo jednom u životu, pustite me da verujem u to, molim vas, ta ideja me teši.

Nekoliko leta zaredom stidljivo gledaju jedno u drugo, idu na plažu ili na misu, piju limunade (moj otac mrzi alkohol), možda plešu, voze bicikl, kritikuju svoje porodice, gledaju u more, zidaju kule u vazduhu. Videli su se u Parizu posle prvog poljupca, krišom, u ulici Sablon, u njegovoj garsonjeri. Tu su se biblijski upoznali, pre nego što su se venčali. Nemojte mi zameriti na odsustvu profesionalizma, ali radije ne bih zamišljao detalje seksualnog života mojih roditelja. Predstavljam to sebi kao lep trenutak ispunjen stidom, delikatan i pun bojazni, veličanstven i strašan. Moja majka se dugo plašila da ne ostane u drugom stanju kao maloletnica: u to doba, punoletstvo se sticalo sa 21 godinom.

U to vreme bilo je puno svetkovina na Baskijskoj obali. Odlazilo se u vilu Deniz Armstrong, koja je bila manekenka i krojačica za dame, prijateljica Žozefine Bejker (tada se njeno ime izgovaralo „Beker“) u Bajanu, gde su se mogli sresti porodica Vilalonga, vojvoda Tamam, zvani Kiki, porodica Horn i Prado, Gi d'Arkang i Andre-Pjer Tarbes. Svake srede mladi su se okupljali u kazinu „Belvi“, u „Soniju“, u Bijaricu ili u „Belom slonu“... Čitali su u lokalnim novinama prikaze ludih noći koje je potpisivala „Baronica Papirotna“. U vreme kada je izlazila sa Arnoom de Roneom Mariza Berenson dolazila je na čaj u Senic Aldeu. Piter Firtel, muž Debore Ker i scenarista *Afričke kraljice*, otkrio je Baskiju kada je snimao *Sunce se ponovo rađa* po Hemingveju, i na bijaričke talase doneo je *longboard* iz Kalifornije. Ovaj vrlo „proslavljeni“ par pravio je zabave u svojoj kući u Sen-Žanu-de-Luzu. Moj otac je mrzeo mondenski život, ali se njegova starija sestra družila sa svim tim slavnim ličnostima, te su moji budući roditelji sledili njene mirišljave stope. To je istovremeno impresioniralo i nerviralo moju majku.

S rukom u ruci, Mari-Kristin i Žan-Mišel pobegli su u Ameriku da bi tamo završili studije (moj otac na Harvardu, a majka na Maunt Hollioku), ali prvenstveno zato da bi bili zajedno, daleko od svojih strogih roditelja, umiruće zemlje, daleko od posleratnih kretena.

A onda su se vratili. Iznad sela u Getariju nalazi se stara crkva u kojoj su se venčali 6. jula 1963: on nosi visoki šešir i sivi redengot (trideset godina kasnije i ja sam nosio isti u crkvi u Bo-de-Provensu i izgledao sam podjednako groteskno), moja majka belu haljinu i cveće u plavoj kosi. Gledao sam kao dete kod bake i deke u Nejiu film sa venčanja, snimljen na super-osmici, projektovan na platnu, u bakinom salonu sa navučenim zavesama, i ne sećam se da sam video išta čarobnije od toga. To je jedini put u mom životu da sam uhvatio Žan-Mišela Begbedea kako ljubi u usta groficu Mari-Kristin de Šastenje de la Rošpoze d'Ust e du Sant Ampir i „od drugih mesta koje oseka iznese na videlo dana“¹⁶ dodavao je moj otac tokom projekcije dok

¹⁶ Francuska aristokratska imena nose veznik *de*, u prevodu „od“, a otac Begbede zadirkuje svoju suprugu – dodaje još imena na njeno ime prepuno geografskih lokaliteta koji označavaju imanja i posede plemstva (Prim. prev.).

je filmska traka pucketala kao metronom podešen na maksimalnu brzinu. Moja majka ima natapiranu kosu na vrh glave, kao Brižit Bar-do u filmu *Prezir*, koji je, inače, izašao iste godine; moj otac je mršav, sa uštirkanim plastronom zakopčanim do grla, a oko njih baskijski plesači; mladi par saginje glavu da bi prošao ispod lukova od cveća dok ih prati zvuk bubnjeva i flauta, hor pevača odevenih u crveno i belo formira počasni špalir, sećam se da mi je bilo teško da poverujem da taj mladi par, upravo izašao iz puberteta, zaljubljen, stidljiv i okružen brojnom porodicom, predstavlja moje roditelje. Nažalost, ovaj dokazni materijal izgubljen je tokom brojnih kasnijih selidbi dva glavna aktera. Moj mozak se zatim postarao da zaboravim taj par. Nikada ih nisam video zajedno, moje jedine uspomene na njih pripadaju vremenu nakon njihovog razvoda – kao da sam ih ubacio u mentalnu kantu za đubre i pritisnuo „isprazniti korpu“ na intimnom hard disku.

Moj stariji brat rodio se naredne godine. Onda sam ja glupavo izabrao da dođem na svet 1965: bilo je prerano, nije trebalo da žurim sa rođenjem. Bili smo željena ali neočekivana deca. Ne tako brzo, ne sa tako malim razmakom, to nije bilo tako predviđeno, trebalo je da se organizuju. Mom ocu bilo je stalo da mu se stariji sin zove po ocu (Šarl), a moja majka me je krstila Frederik po junaku *Sentimentalnog vaspitanja* koji je promašena ličnost. Moji roditelji razveli su se ubrzo nakon toga. Da li ste primetili da se sve bajke završavaju danom venčanja? I ja sam se oženio dva puta, osetio sam istu bojazan, svaki put, baš u trenutku kada treba reći „da“, tu neprijatnu intuiciju da je ono najbolje ostalo za nama.

13

Istina o Lamberovima

Evelin i Mari-Sol Begbede, dve starije sestre moga oca, ispričale su mi jednu epizodu koja se odigrala u vili Navar tokom rata. Ne samo da će mi ta anegdota poslužiti da se pohvalim zaslugama mojih pre-daka sa očeve strane, već me podseća na to da je ponekad neophodno

oglušiti se o zakon. Zakon ne predstavlja uvek zdrav razum, naročito ne u Francuskoj. Na primer, 1940. godine, prema francuskom zakonu, donetom u doba vlade Pjera Lavala, Po je bio slobodna zona, dok je u Parizu izvesna kategorija stanovništva morala obavezno da nosi žutu zvezdu na ruci. Ranije smo već videli da je Pjer de Šastenje žalio što nije prišao Pokretu otpora – ali je na kraju ipak pristupio. Grad Po tada je bio pet puta veći, egzodus je naneo veliku populaciju Jevreja koje je francuska policija izgonila iz njihove sopstvene zemlje. Dakle, juna 1940, mreža prijatelja hrišćana tajno je predložila Šarlu i Grejs Begbede da sakriju bogatu izraelsku porodicu koja je morala da pobegne iz Pariza gde je ostavila sav svoj imetak. Za velikim stolom u trpezariji vodila se složena debata kojoj bih rado prisustvovao da sam mogao...

Šarl: „Kao bivše pristalice Francuske akcije¹⁷, da li bi trebalo da odbijemo da primimo te Izraelce pod naš krov? Razgovarao sam sa Morasom u Sen-Remiju-de-Provansu. Bio je toliko gluv da sam morao da mu pred svima urlam na uvo kako smo mi protiv Nemaca. Odgovorio mi je: 'Ah! Vaša žena je Engleskinja, mnogo toga će vam biti oprošteno!'“

Grejs: „Mi smo pre svega katolici, a nadbiskup iz Tuluza lepo je rekao da su 'i Jevreji muškarci i Jevrejke žene (...) deo ljudskog roda, oni su naša braća'. Hrišćanin to ne može da zaboravi.“

Šarl: „Darling, ti znaš da će ti ljudi privući pažnju policije i Nemaca. Da li moram da te podsećam na to da tvoja domovina nije baš na istoj strani kao i Švabe? Rizikujemo da nas deportuju ako saznaju da krijemo Jevreje. Jesi li sigurna da želiš da ugroziš živote naše dece da bi sačuvala 'Lamberé' (kakvo idiotsko ime, jasno je k'o dan da je lažno), te ljude koje čak ni ne poznajemo?“

Grejs: „Oktav, pripremite im sobe na drugom spratu, dovoljno su prostrane da mogu da sakriju četvoro-petoro ljudi, niko ništa neće znati. Slušaj, to su prijatelji naših prijatelja, nemamo izbora.“

¹⁷ L'Action française je francuski nacionalistički i rojalistički pokret osnovan 1898. godine tokom Afere Drajfus. Bio je to antisemitski, antiprotestantski i ksenofobičan pokret koji je imao jak uticaj sve do 1940. godine (Prim. prev.).

Šarl: „U redu. Ali moramo da postavimo pravila: ješće na spratu, imaće jedan obrok dnevno, neće smeti da izlaze, samo će moći da prošetaju po parku, nikakav kontakt sa decom, oni su zvanično podstanari koji žive iznad nas i to je sve.“

Grejs: „God save the King and the British Navy!¹⁸“

Bilo ih je četvoro: baka, otac zlatar, dečak po imenu Mišel i jedna sluškinja. Zajedničko stanovanje odvijalo se na najbolji mogući način, što će reći, uz veliku uzajamnu opreznost. Deca Begbede nisu smela da se penju na drugi sprat, a njihovi roditelji im nikada nisu rekli ništa o diskretnim podstanarima. Lamberovi su vodili tajni, samotni život voljnih i uplašanih zarobljenika. Tri krave na farmi, u dnu bašte, davale su deset litara mleka dnevno. Dan koji je ostao upamćen u porodici bio je dan posete nemačkog oficira vili Navar. Po pričama mojih tetki, to se dogodilo septembra 1943. godine. Obersturmführer se divio pogledu na Pirineje, francuskom vrtu i bogatstvu kuće. Zazvonio je na glavna vrata, a Grejs, moja američka baka, bila je dovoljno prisebna da pozove svu svoju decu (Žeralda i Mari-Sol, Evelin i mog oca) i naredi im da trče po celoj kući i prave buku, da se penju i silaze niz stepenište, da se igraju žmurke u salonu i biblioteci, kao najveći mangupi i loše vaspitana deca.

Miris tog predvorja jeste miris detinjstva mog oca: mešavina voska za pod, linoleuma u liftovima, suvog cveća i ustajalog vazduha... Taj miris i dalje lebdi Vilom koja je sada postala luksuzan hotel. Uprkos renoviranju, koje je našu podrumsku salu za igru pretvorilo u zatvoreni bazen, miris nikako da nestane; uvek poželim da neko otvori prozor kako bi se osetio miris Pirineja. Oficir je ušao na vrata 1943. godine i udahnuo isti miris koji ćete osetiti i vi ako večeras rezervišete sobu. Čuvarka Katrin i njen muž Leon potčrali su na drugi sprat da bi „obavestili“ Lamberove; ritam srca zatočene porodice mora da se jako ubrzao kada su kroz prozorčić na vratima ugledali vozila Reichwehr-a parkirana u velikoj aleji. Namac je bio vrlo korektan: nije sa-

18 „Bože spasi kralja i Britansku mornaricu!“ (Prim. prev.).

lutirao nacističkim pozdravom, poljubio je madam Begbede u ruku i kucnuo petama.

„Vaša kuća je ljupka, madam! Da li može da se poseti, bitte schön? Tražimo kuću u koju bismo smestili naš štab.“

Bakica se zakašljala:

„Pa...kao što vidite, nas ovde ima dosta i sve naše sobe su, nažalost, zauzete. (Nov napad kašlja.) Kuća je puna, tu su deca, poslu-ga, vozač, sobarice, kuvarica...osim toga, ne bismo hteli da vas ugro-zimo. Imamo i zarazne bolesnike.“

„Draga gospođo, znate da bih mogao da zaplenim ovu kuću za ratne potrebe.“

„Naravno, ako vam je već toliko stalo, neće valjda neki mini-jaturni bacili prepasti Wehrmacht, zar ne?“

U tom majka moga dede siđe niz stepenice i upita:

„Šta je ovo, Grejs, šta se dešava? Ko je ovaj gospodin?“

„Ne brinite ništa, gospođo, čavrljamo sa ovim ljubaznim ofici-rom.“

„Ko je ova stara žena?“, upita nemački oficir na francuskom.

„Oh, dozvolite da vam predstavim moju svekrvu, čuvenu slikarku Žan Devo, koja živi sa nama. Izvinite, moj poručniče, ali na francuskom se ne kaže 'stara žena', mi kažemo 'starija gospođa'.“

U tom trenutku krave prođoše dvorištem. Oficir se začudi:

„Šta je ovo?“

„Farma je tu, pored...“

„Čak ni na spratu nemate mesta za nas?“

Stravična tišina. Žan tada bljesnu duhom:

„A ne“, reče ona, „tu čuvamo seno za krave!“

„Ach so! Hvala vam na ljubaznom gostoprimstvu, razmislićemo o vašem pozivu i možda ćemo se vratiti. Auf wiedersehen!“

Oficir se više nikada nije vratio.

Lamberovi su otišli iz vile Navar nakon odlaska nemačke vojske, u avgustu 1944. Dok se pela u auto baka Simon je izjavila: „Četiri pro-pale godine! Živeo Pariz!“ Taj nezahvalni jezik šokirao je, izgleda, moje

deku i baku. Više ih nikada nisu pominjali, i nisu ostali ni u kakvoj vezi sa tom porodicom zlatara. Može li neko spasiti Jevreje ako ostane veran svom monarhističkom, tradicionalističkom, blago antisemitskom katolicizmu? Često optužujemo snobove za površnost, ali ne zaboravimo da im se može dogoditi da ispadnu heroji koliko god bili frivolni, mogu da spasu čitavu jednu porodicu samo zato što je ona plemenitog porekla. To ne znači da ne treba ostati na distanci; što bi se reklo: „To što smo vam spasili život ne znači da smo zajedno čuvali ovce!“

U svakom slučaju, duhovit odgovor moje bake: „Ne kaže se stara žena, nego starija gospođa“, kružio je Poom u to doba, kao i mnoge druge Nanine replike koje su poticale od Džordža Bernarda Šoa, i čiji je i sam otac, onaj što je bio pukovnik u vojsci u Indiji, rekao:

„Uspeo sam da ukrotim Indijce, ali nikada i sopstvenu ćerku.“

Bakinu rečenicu, koju najviše volim, preneo mi je Fransoa Bajru; kada ju je na koktelu u vili Navar, organizovanom povodom otvaranja sezone lova na lisice, ljubazno pitao kako se oseća, ona mu je odgovorila: „Užasno! Što sam starija, to sam pametnija!“ Moja tetka Evelin rekla mi je da su Šarl i Grejs Begbede zapošljavali Jevreje lekare (Nemce, Mađare, Poljake) u sanatorijumu „Pik de Midi“ tokom čitavog rata tako što su ih upisivali kao „stažiste“ i da su takođe krili brojnu jevrejsku decu predstavljajući ih kao obolele od tuberkuloze. Nemci su se strašno plašili mikroba, pa se nisu približavali sanatorijumima. Kada je princeza De Fosinji-Lusinž, rođena Efrusi, stigla iz avenije Foš u Po sa svojih dvadeset slugu, želela je da spava u vili Navar jer se plašila da joj neželjene vizite ne ometaju počinak. Moja rođaka An Lafonten procenila je da je oko 500 Jevreja prošlo kroz ovu porodičnu medicinsku ustanovu i prebego u Španiju. Nažalost, nijedan dokaz ovog junaštva nije ostao. Da jeste, roditelji moga oca postali bi anonimni heroji nečuvene hrabrosti. Znam da je Grejs pušila engleske cigarete kojima ju je snabdevao njen prijatelj, otac Kare, koji je krio britanske pilote, poreklom aristokrate, i da je njen omiljeni sport bio da pučka dim u nos nemačkim vojnicima koji su šetali bulevarom Pirineja. Šarl je bio uhapšen u dva navrata dok je putovao vozom ka Parizu. Uspeo

je da se vrati kući zahvaljujući svojim vezama među visokim funkcionerima, ali ko su tačno bili ti ljudi? Moj stric tvrdi da je i on spavao kolaboracioniste tokom veleizdajničkih procesa, pomagao im da pređu u Španiju istim putem kojim su prebegli mnogi Jevreji. To nije puno, ali je sve što znam: igrali su izuzetnu dvostruku igru (petenisti i degolisti dolazili su u vilu, ali nisu ulazili na ista vrata da se ne bi sreli). Danas je kuća pretvorena u lanac hotela „Rele i šato“, možete spavati u bakinjoj sobi koju je deda očuvao u besprekornom i neizmenjenom stanju dugo nakon njene smrti. Sećam je se kao kakvog svetilišta u koje nisam smeo da uđem. Posetio sam je tek kad je kuća postala hotel. Kaže se da se ne treba vraćati na mesta iz detinjstva jer deluju minijaturno. Ali ne i vila Navar: to je jedina kuća koja se vremenom ne smanjuje. Danas bilo koji pisac početnik može da spava u sobi ove pokojnice. Ali Nana je i dalje pohodi, a gosti hotela tvrde da u nekim noćima čuju njen glas kako šapuće na njujorškom akcentu:

„Ne kaže se 'soba ove pokojnice', my dear Frederic, nego 'odaje moje neprežaljene bake'.“

Moja zemlja bila je nacistička kada su moji roditelji bili deca. Zgađeni Francuskom, moj otac i majka otišli su da studiraju u Ameriku, u zemlju koja je oslobodila njihovu. Naši poniženi deke i bake spasili su njenu čast zahvaljujući jednom generalu koji je prebegao u London¹⁹. Sve do maja 1968, kada se licemerje razbilo u paramparčad²⁰, a sa njim i brak mojih roditelja. Tek u maju 1981, kada je na izborima pobedio višista koji je bio i pripadnik Pokreta otpora, naši dedovi su mogli da priznaju da su preživeli rat: s majčine strane, jedno ranjeno vojno lice, zatvorenik i otac porodice, zakasneli pripadnik Pokreta otpora ali iskreni borac; sa očeve strane, jedan monarhista zadojen antisemitskim idejama Šarla Morasa, koji se obogatio tokom okupacije, ipak je i „Pravednik među nacijama“, iako nepriznat od strane Izraela jer niko nikad to nije ni tražio. Moguće je da bi Šarlu Begbedeu Senioru bilo

¹⁹ Misli se na De Gola, koji nije želeo da Francuska sarađuje sa Nemačkom (Prim. prev.).

²⁰ Licemerje Francuza ogledalo se u tome što je opšte rasprostranjeno mišljenje bilo da Francuska nije sarađivala sa Nemačkom (Prim. prev.).

sasvim svejedno da dobije drvo sa svojim imenom u memorijalnom centru Jad Vašem; pa ipak, ova priča, za koju ni moj otac nije znao, i koju nikada ne bih ni saznao da nisam vukao za (bearneski) jezik moje stričeve i tetke, ispunjava me ponosom; mene, unuka idiota u pritvoru. Kao što kaže *Talmud*: „Ko god spasi jedan život, spasio je čitav svet.“ Posle Prvog svetskog rata, razdrobljeni Francuzi shvatili su da je bolje biti snalažljiv i živ nego heroj i mrtav. A kada je neko bio heroj, bio je to u neko drugo vreme, nije se time hvalio, možda je to bio čak i nenamerno. Moglo se istovremeno biti heroj i licemer, heroj i mondenski čovek, heroj i bogataš, heroj a da se ne umre. Smatralo se srećom što ste uopšte u životu u jednoj zemlji koja je upravo ispustila dušu.

14

Problemi sa sluhom

Panduri su ljubazni, ali je usluga spora: treba im užasno mnogo vremena da mi donesu plastičnu čašu sa vodom iz česme. Trošim svu svoju energiju zapitkujući ih svaki čas kroz prozor koliko je sati. Jedna čuvarica mira u uniformi konačno mi odgovori: sedam ujutru. Anksioznost raste za još jedan stepen, kao i zadah iz usta. Ne mogu nikako da zaspijem okružen kricima i jadikovkama drugih „otrežnjenih“. Povratak u stvarnost je zlostavljanje. SPIP 8 je privremena montažna baraka. A adresa na kojoj se nalazi je vrlo šik: ulica Fobur Sent-Onore 210, na nekoliko minuta od Jelisejske palate koja se nalazi preko puta, malo niže niz ulicu. SPIP liči na ciganmalu nakačenu na opštinu VIII arondismana, kao skele na zgradu na kojoj se renovira fasada. Tu, ispod, nakon što su me pretražili i fotografisali u prikolici od šperploče, nabili su me u zemlju. Glava mi puca, povraća mi se, gušim se iza nesalomivog sekurit stakla. Toalet je smrdljivi turski klozet u dnu hodnika osvetljenog neonom. Vrata se ne smeju zatvarati. Stiže doručak: gnjecavi keks i tetrapak toplog soka od pomorandže. Alergija na zvuk metala kojim odzvanjaju tri brave iza kojih te policijski službenik zaključava kad se vratiš iz toaleta ili kada ti pruža čašu mlake vode

za kojom si vapio dobrih 45 minuta. Treba se savladati pa ne gurnuti nogu pod vrata, udariti na sva zvona, preklinjati da izađeš. Kako je Brumel sačuvao svoje dostojanstvo u zatvoru u Kaenu 1835. godine? Nakon beskonačno mnogo vremena, jedan policajac u civilu najavljuje mi da će me saslušati u kancelariji. Penjemo se na treći sprat, u sobu prekrivenu fotografijama nestalih osoba. U Americi nalepe takve slike na flaše mleka, što je korisnije od oblepljivanja neke kancelarije u koju niko ne ulazi osim pijanih bekrija i maloletnih delinkvenata. Policajac skida svoju iznošenu kožnu jaknu i pita me šta nam je trebalo, meni i Pesniku, da počinimo takav protivzakonit gest na javnom mestu. Nosi crnu polo majicu zakopčanu do grla, vidi se da želi da liči na Iva Renijeja iz serije *Komesar Mulan*. Prepoznao me je i izgleda da je zadovoljan što je doživeo scenu iz serije i to sa pravom medijskom zvezdom. Objašnjavam mu da smo to učinili kako bismo odali poštu jednom poglavlju iz *Lunar parka* Breta Istona Elisa u kome Džej Mekinerni šmrče na haubi poršea na Menhetnu (Džej tvrdi da je to Bret izmislio, ali mu ne verujem). On nikad nije čuo za ove pisce, pa mu objašnjavam da su to dva američka romansijera koji su ostavili veliki trag na mom delu. Pozivam se na solidarnost sa pušačima koje danas zakon primorava da se odaju svom poroku na ulici. Kažem kako sam fasciniran Prohibicijom dvadesetih godina u Americi, kako je ona inspirisala alkoholičara Fiddžeralda da stvori lik špekulanta Getsbija. Na moje veliko iznenađenje, pandur mi citira Žana Žionoaa. „Znate li da je ideju za *Konjanika na krovu* dobio u zatvoru, kad su ga uhapsili neposredno nakon Oslobođenja?“ Ne mogu da verujem. Citiram mu jedinu Žionoovu rečenicu koje se sećam: „Moja knjiga je završena, sad samo treba da je napišem.“ Lepo rezimira moju trenutnu situaciju. Pandur hvali uticaj lišavanja slobode na romaneskno stvaralaštvo. Zahvaljujem mu na skučenosti mog pritvora koji, po svojoj prilici, doprinosi rasplamsavanju moje mašte.

„Hvala, gospodine službeniče, što ste me pripojili Krugu Uhapšenih Pesnika koji čine: Fransoa Vijon, Klemen Maro, Migel de Servantes i Kazanova, koji su bili zatvoreni u Plomu, Volter i de Sad

u Bastilji, Pol Verlen u Monsu, Oskar Vajld u Redingu, Dostojevski u Omsku... (Mogao sam da dodam i Žana Ženea u Frenu, Selina u Danskoj, Albertinu Sarazen, Alfonsa Budara, Eduarda Limonova, Nan Oruso...) Hvala inspektore, sad mi je samo još preostalo da napišem svoja *Sećanja iz kuće veseljaka* i moju *Šetnju po Jelisejskoj tamnici!*

Kuca sve moje izjave na starom kompjuteru, primećujem da njegova tehnološka oprema poprilično zaostaje sa Džekom Bauerom. Pita me:

„Zašto se drogirate?“

„To je teška reč.“

„Zašto konzumirate taj toksični proizvod?“

„Tragam za kratkotrajnim zadovoljstvima.“

Treba da znate da negde u arhivama nacionalne policije postoji iskaz u kome osoba po imenu Frederik Begbede izjavljuje da je korišćenje narkotika „potraga za kratkotrajnim zadovoljstvima“. Vaš porez nečemu služi. Kada je Žan-Klod Lami postavio isto pitanje Fransoaz Sagan nekoliko godina ranije, ona mu je odgovorila: „Drogiramo se jer je život dosadan, ljudi su naporni, i zato što više nema velikih ideja koje bismo branili; nedostaje nam zabava.“

„Želite li da umrete?“

„Slušajte, komesare, dok god moje zdravlje ne ugrožava vaše, ono vas se ne tiče.“

„Uništavate se?“

„Ne, dosađujem se. A to ne bi trebalo da bude vaš problem!“

Kaže mi da nastavim misao, a ja iznosim svoje neslaganje sa društvom koje pretenduje na to da štiti ljude jedne od drugih, sprečava ih da se upropašćavaju, kao da je ljudsko biće uopšte sposobno da živi bez prijatnih poroka i toksične zavisnosti. Odgovara mi da nije on propisao zakon, samo ga sprovodi... Poznata priča. Suzdržavam se da mu ne ispričam kako se moja porodica oglušila o zakone protiv Jevreja tokom rata. Ali samo spuštam glavu i uzdišem; francuski pravni sistem ima nečeg zajedničkog sa katoličkom verom – podstiče ideju *mea culpae*-e. Imam utisak da sam ponovo postao detence, koje sam

nesumnjivo i bio, pozvano na razgovor kod direktora škole „Bosue“ zbog nekakve idiotarije. Inspektor nastavlja:

„Nemojte činiti sebi zlo. Imate ćerku.“

„Ponašam se kao neurotičar. Primetio sam da se udaljavam od onih koje volim. Ako mi date kauč, objasniću vam zašto. Imate tri godine?“

„Ne, ali imam 24 sata, ili 48, čak 72. Mogu da produžim pritvor dokle god bude potrebno. Vi ste poznati u javnosti, dajete loš primer. Možemo biti strožiji prema vama nego što bismo bili prema nekom drugom.“

„Prema rečima Mišela Fukoa, ideja 'biopolitike' začeta je u XVII veku, kada je država počela da stavlja u karantin leprozne i zaražene kugom. A Francuska je zemlja slobode. Što mi daje za pravo da tražim Pravo da posećem sebi krila, Pravo da padnem duboko, Pravo da se survam. To su Ljudska Prava koja bi se morala naći u Predgovoru Ustavu zajedno sa Pravom da se prevari svoja žena, Pravom da se spava sa prostitutkom, Pravom da se puši u avionu ili pije viski u televizijskoj emisiji, Pravom da se vodi ljubav bez prezervativa sa osobama koje prihvataju takav rizik, Pravom da se umre dostojanstveno kada ste oboleli od neizlečive bolesti, Pravom da se gricka između obroka, Pravom da se ne jede pet voćki i povrćki dnevno, Pravom da se spava sa osobom od šesnaest godina koja je pristala da ne podnese krivičnu prijavu pet godina kasnije za potkupljivanje maloletnika... Da nastavim?“

„Udaljavamo se od suštine. Droga je nevolja koja uništava živote hiljade mladih koji nisu iste sreće kao i vi. Vi potičete iz dobre porodice, dobro zarađujete, završili ste visoke škole. Niste za žaljenje.“

„A ne! Molim vas, nemojte sad i vi! Šta, ako je neko buržuj nema prava da se žali? Ceo život slušam iste gluposti, majku mu!“

„Većina delinkvenata koji su zatvoreni ovde veoma su siromašni, mogu da razumem zašto oni skrenu sa puta...“

„Kada bi svi bogati bili srećni, kapitalizam bi odneo prevagu, a vaš posao ne bi bio tako zanimljiv.“

„Vi ne razumete posledice tog sranja. A ja ih gledam svaki dan. Kokain je zahvatio sve departmane, gradove, predgrađa, stigao je i do najmanjih sela, adolescenti trguju kokainom za vreme odmora! Šta biste rekli da je vaša ćerka proba u školi?“

Tu me je uhvatio, njegovo pitanje me je prikovalo. Pre nego što sam odgovorio, dobro sam razmislio. To je verovatno prvi i poslednji put da sam imao društveno-filozofski razgovor sa pandurom koji me je strpao u zatvor. Trebalo je iskoristiti priliku.

„To što se sa 42 godine ne pokoravam zakonu samo znači da sam se u mladosti previše pokoravao svojoj majci. Treba da nadoknadim 20 godina nepokoravanja. Svoju ćerku upozoravam na opasnosti koje joj prete. Ali nikada ne bih mogao da se ljutim na nepokorno dete jer se ono na taj način afirmiše. Naravno da grdim svoju ćerku kad je hirovita, ali bih bio daleko zabrinutiji kada ona to uopšte ne bi bila. Napisaću knjigu o svom poreklu. Kad me već tretirate kao dete, to ću i postati. Zato da bih objasnio svojoj ćerki da je uživanje vrlo ozbiljna stvar, neophodna ali opasna. Zar ne razumete da je to jače od nas? Uzrok tome je naš način života. Umesto što tučete žrtve, bolje se zapitajte zašto je toliko mladih očajno, zašto umiru od dosade, zašto radije tragaju za bilo kakvom ekstremnom senzacijom nego za turobnom sudbinom frustriranog potrošača, normalizovane individue, formatiranog zombija, programiranog nezaposlenog...“

„Ja sam policajac, vi ste pisac. Ne mešajmo se jedan drugom u posao. Kada neki klinac zapali auto, mi ga uhapsimo i pošaljemo pred sudiju. Vi pokušavate da analizirate razloge njegovog nihilističkog bunta... Vaša stvar.“

„Ali vi odbijate da shvatite da je taj proizvod samo povod za zbližavanje sa drugima, posrednik među nepoznatim licima, sredstvo da se zavara samoća, idiotska ali ipak stvarna veza među izgubljenim dušama... Recite mi ako znate šta bi mi to drugo pomoglo da se tako združim sa ostalim izgubljenim dušama.“

„Dobro, u redu je... Pitam se samo kako ćete biti u stanju da napišete nešto o svom poreklu.“

„A je li? A zašto?“

„Pa, to svi znaju...“

„Šta to znaju?“

„Pa to, da kokain ubija memoriju.“

Sila je bio taj policajac. Ostao sam bez reči. Upravo sam shvatio zašto sam se cele noći u ćeliji ubijao da se prisetim onoga što sam za- boravio. Posao pandura, kao i posao pisca, sastoji se u tome da približi stvari koje na prvi pogled ne stoje ni u kakvoj vezi jedna sa drugom. To nam je bila zajednička crta: i on i ja ubeđeni smo da slučajnost ne postoji. Svario sam ovu informaciju, a zatim se presabrao:

„U pravu ste, od kokaina se gubi pamćenje, živi se intenzivno u sadašnjem trenutku, a već sutradan se osećaš loše. To je droga ljudi koji ne žele ni da se sećaju, ni da se nadaju. Koka sagoreva nasleđe; pišem o njoj jer je ona simbol našeg vremena. Kokain ima svoje mesto u mojim knjigama ne zato da bih izbegao fenseraji ili treš (u tom slučaju koristio bih nešto manje seljačko, na primer ke- tamin, MDMA, GHB, 2CB, DMT, PCP, BZP...) već zato što ona sažima našu epohu, ona je metafora neprekinute sadašnjosti, bez prošlosti i bez budućnosti. Verujte mi, jedan takav proizvod može samo da dominira sadašnjim svetom, a mi smo na samom početku plane- tarne intoksikacije.“

„Nadam se da se varate.“

„I ja isto.“

Imam utisak da lupetam, ni sam više ne verujem u tu priču, smešno mi je da branim lik drogiranog buntovnika u osam ujutru u kancelariji koja miriše na ohlađenu kafu i miris ispod pazuha. Šta zamišljam, da sam Oktav? Pružio mi je primerak moje izjave koji je upravo izvukao iz štampača.

„Pročitajte i potpišite. Saslušanje je završeno, ispratiću vas u ćeliju i faksirati izveštaj tužiocu.“

„Kad izlazim?“

„Što pre budem poslao faks, pre će sudija odlučiti da li ćemo vas i kada pustiti na slobodu. Ali to svakako neće biti pre jedanaest, sudija

tek tada stiže u kancelariju... A budući da ste 'poznati', stalo mu je do toga da lično pretrese slučaj.“

„Ali, zar vi ne možete ništa da učinite...klastrofobičan sam, poludeću tamo, užasno je...“

„Znam, to i služi za to. Ćelije u pritvoru specijalno su napravljene da bi vas destabilisale i dovele u situaciju da nam sve ispričate. Ali, ne brinite, vaš slučaj je banalan, trebalo bi da izađete do podneva.“

To nije bilo tačno, ali on to nije znao. Inspektor me je sa smeškom na licu ispratio do ćelije. Mogao je makar da bude pošten pa da bude antipatičan kad sam već morao da istrpim sve same neprijatnosti. Ali francuska policija je oduvek znala da na vrlo ljudski način bude krajnje nehumana. Nastavili smo da nonšalantno ćaskamo na stepeništu, kao da me neće zatvoriti u pacovsku rupu gde neću moći da se operem, ni da telefoniram kako bih obavestio moje najbliže, gde mi za čitanje neće dati ništa, baš ništa, gde ću biti kao crknuti pas, gomila prljavog veša; i evo, ljubazno me zatvara u ćeliju sa tri brave na vratima, među zidove ukrašene grafitima „Jeb'o policiju“ i „Smrt kerovima“.

Našao sam se u društvu sa nekim tipusom koji je uhapšen zbog egzibicionizma i krađe. Nisam se usudio da ga pitam da li je prvo ukrao jabuke pa onda nekoj mušteriji pokazao svoj ud, ili ga je prvo pokazao kasirki pa onda maznuo konzervu pasulja, ili je učinio obe radnje istovremeno, mada je potrebno mnogo spretnosti da bi se istovremeno spustile pantalone pred domaćicom mlađom od pedeset godina i ukrao novčanik. U svakom slučaju, ova persona bila je pijana i agresivna, nije prestajao da vređa maršalat, a kada me je prepoznao, počeo je da mi preti, tražio je da mu dam 10 000 evra, urlao moje ime da bi i drugi zatvorenici znali da sam tu, a onda su oni počeli da izvikuju ime televizijske kuće za koju radim, da mi prete kidnapovanjem i objavama različitih informacija štampi. Reč „peder“ često se čula iz njihovih usta, kao opsesija, zaokupljenost ili možda neiskazana želja.

„Imam jednog ortaka koji radi u pošti, pronaći će tvoju adresu za dva minuta na internetu. Doći ćemo ti na vrata.“

Nisam odgovarao, samo sam ćutao. Sklupčao sam se u položaju fetusa na dušek u odvratnog sunđera koji je ležao na podu i pravio se da spavam usred grudvica prašine i mrtvih bubašvaba. Ali nisam mogao da zaspi. Bilo mi je žao što nisam zapamtio mantrе hatha joge Sri Krišnamačarje, koje zahtevaju koncentraciju svih telesnih i duševnih snaga da bi se dostigla askeza.

15

Afektivni nedostatak

Stanujem u svom detinjstvu, useljavam se u njega, ležem na mentalni kauč.

Jedina vlastita imena kojih se sećam iz detinjstva jesu imena devoјčica u koje sam bio zaljubljen, ali koje to nikada nisu saznale: Mari-Alin Deusi, sestre Miraj, Klarens Žakar, Sesil Favro, Kler Gione, Mišel Lutala, Beatris Kan, Agat Olivije, Aksel Batonije... Mislim da se većina njih zabavljala sa mojim bratom, ali su se vremena i mesta pomešala... Moja tetka Delfin uverava me da je prva devoјka koju sam poljubio u usta bila Mari-Alin, i da se to dogodilo u drvenoj kabini velike plaže u Getariju. Moja majka je dugo čuvala fotografiju na kojoj se nas dvoje držimo ispod ruke; ponosno se osmehujemo, kupaći kostimi nam se cede, a pesak mrsi kosu. Rupica joj se urezuje u obraz kad se smeši, isto kao i meni. Imali smo osam ili devet godina, poljubac u usta bio je za mene veliki događaj, ali da li je to bio i za nju? Nemam pojma. Brat i tetka su je iz milošte zvali mojom „verenicom“, a ja sam crveneo. Da li sam ikad bio srećniji kao tog zaboravljenog dana?

Bolje se sećam prve devoјke koju sam u usta poljubio jezikom. Bilo je to dosta kasnije, imao sam trinaest godina i vraćao sam se sa neke popodnevne žurke u ulici Busi. Devoјka nije bila nešto, ali mi je drugar koji je nosio Wrangler teksas jaknu rekao da će prihvatiti da odigra jedan *slow* sa mnom. Gurnuo je ka meni, a ja sam se sagnuo da vežem pertle na kikersicama, čekajući zapravo da mi umine rumenilo na obrazima. Bila je to jedna plavuša po imenu Vera, Ameri-